ที่ระลึก

5 เมษายน 2516

ที่ระลึก

5 เมษายน 2516

คำนำ

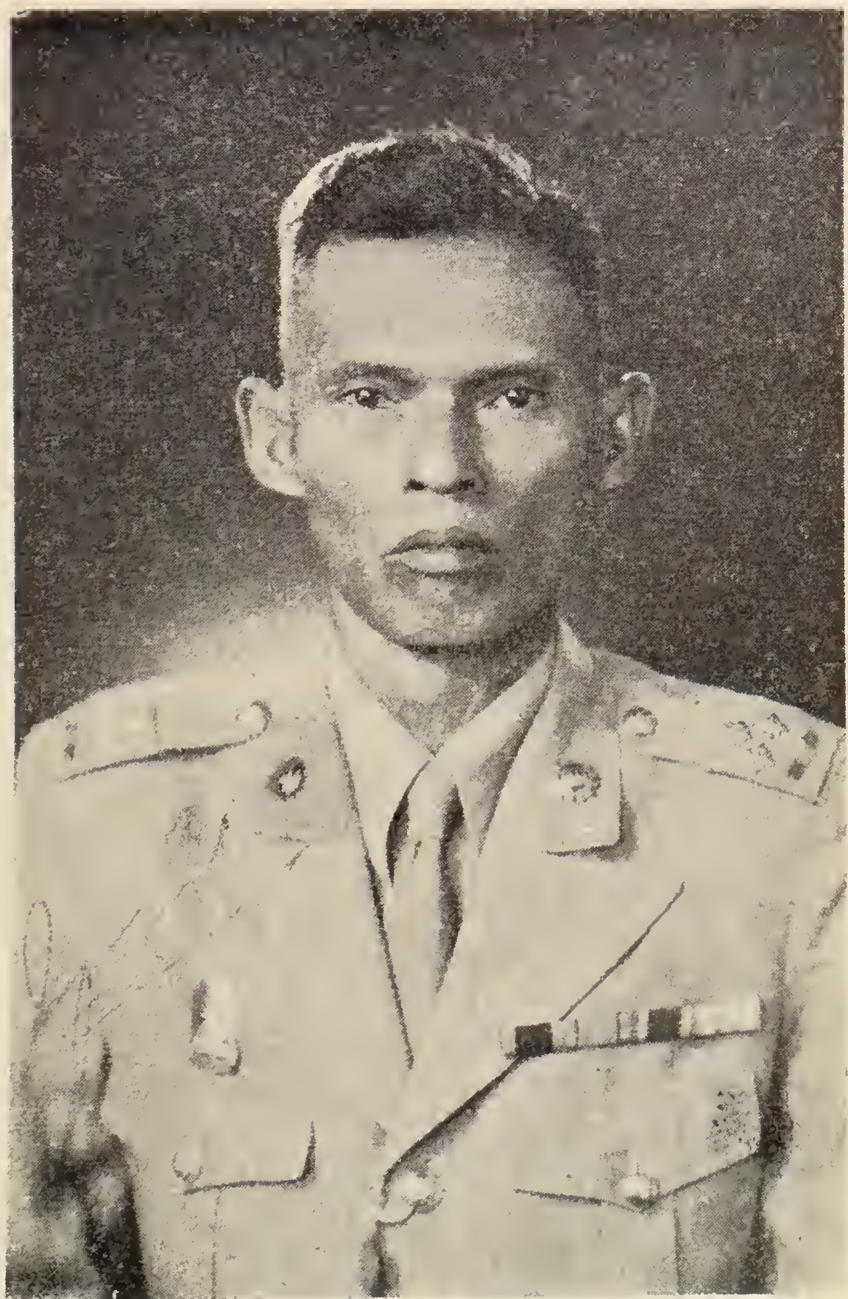
ในการพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์ตรี มนู (ทองห่อ) สินศุข นี้ บรรดาลูก ๆ ได้คิดจะหาหนังสือที่เหมาะ ๆ สักเรื่องหนึ่ง เพื่อพิมพ์แจกเป็นที่ระลึก และอุทิศส่วนกุศลให้แก่คุณเตี่ย แต่ก็หาไม่ใคร่จะได้สมความต้องการ คุณเตี่ยเป็นบุคคลที่ฝักใฝ่ในพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ต้นจนปลายแห่งชีวิตของท่าน และเป็นผู้ที่รักบุตรหลานอย่างยิ่ง ชอบที่จะเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยตนเองอยู่เสมอ ฉะนั้น ลูก ๆ จึงได้จัดพิมพ์หนังสือสุนทราปกาสิทธิ์ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อทรงผนวช ซึ่งเป็นหลักธรรมเตือนสติของเหล่าพุทธศาสนิกชนให้สำนึกอยู่เสมอเรื่องหนึ่ง อีกเรื่องหนึ่ง คือ การฝึกนิสัยและอบรมเด็ก ของโรงพยาบาลแม็คคอร์มิค แผนกสูติกรรมและสาธารณสุข และ

ได้รับความกรุณาจากเจ้าพระคุณพระเทพโสภณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคราราม ให้นิยายธรรมมาหนึ่งเรื่อง เชื่อว่าทั้งสามเรื่องนี้ คงจะอำนวยประโยชน์ให้กับท่านผู้อ่านบ้างตามสมควร

ขอผลานิสงส์แห่งกุศลธรรมทานที่ภรรยาบุตรและหลานได้บำเพ็ญในครั้งนี้ จงดลบันดาลอำนวยความสุขสงบให้คุณเตี่ย ได้รับในสัมปรายภพ เทอญ

ภรรยา – บุตร – ธิดา – หลาน

๕ เมษายน ๒๕๑๖

รองอำมาตย์ตรี มนู (ทองห่อ) สินศุข

ชาตะ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๒

มรณะ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

ตั้งศพ ณ ศาลาราชสงคราม สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

ภรรยา – บุตร – ธิดา และ หลาน ในวันตั้งศพบำเพ็ญกุศล

ลำดับสายสกุล "สินศุข"

ชั้นที่ ๑ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

(โอรส ๒๐ พระราชธิดา ๙ รวม ๒๙ องค์)

ชั้นที่ ๒ สมเด็จพระมหาอุปราช เจ้าฟ้า กรมขุนอินทรพิทักษ์

(โอรส ๒ พระธิดา ๒ รวม ๔ องค์)

ชั้นที่ ๓ เจ้าชายทองอินทร์ (เป็นพระยากลาโหมในสมัยรัชกาลที่ ๑)

(มีบุตรเป็นชายทั้งหมด ๖ คน)

ชั้นที่ ๔ เจ้าพระยายมราช (สุข สินศุข)

(บุตรชาย ๑๒ ธิดา ๑ รวม ๑๓ คน)

ชั้นที่ ๕ พระยาพิชัยสงคราม (บก สินศุข)

(บุตรชาย ๓ ธิดา ๖ รวม ๙ คน)

ชั้นที่ ๖ นางม่วง + นายเฮง สินศุข

(บุตรชาย ๑ ญ. ๑ รวม ๒ คน)

ชั้นที่ ๗ นายมนู + นางพาส สินศุข ด.ญ. สายหยุด (ถึงแก่กรรม)

- ๑. นางยุพเรศ ราชคีรี
- ๒. นางประไพ สุวรรณเลิศ
- ๓. นายอุทัย สินศุข
- ๔. นางสาวทัศนีย์ สินศุข
- ๕. นางสาวฉวีวรรณ สินศุข
- ๖. นางกานดา ตันติเวชศักดิ์
- ๗. นางสาวลาวัณย์ สินศุข

(คัดจากหนังสือลำดับสายสกุลเก่า ฉบับร่าง กรมศิลปากร)

ประวัติย่อ

รองอำมาตย์ตรี มนู (ทองห่อ) สินศุข เกิดเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นบุตร นายเฮง นางม่วง สินศุข สืบสายสกุลลงมาแต่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี นับเป็นสายสกุลชั้นที่ ๗ (จากหนังสือลำดับสายสกุลเก่า)

การศึกษา

เข้าศึกษาเป็นครั้งแรกในโรงเรียนวัดสุทัศน์ ต่อมาเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๕๘ เข้าศึกษาต่อในจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย (สมัยนั้นเรียกโรงเรียนข้าราชการพลเรือน) ศึกษาในแผนกวิศวกรรมศาสตร์ (สมัยนั้นเรียกวิชายันตศึกษา)

พ.ศ. ๒๔๖๔ สมัครเข้าเรียนวิชาทหาร ณ โรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม เป็นนักเรียนนายดาบประเภท ๒

การงาน

พ.ศ. ๒๔๖๑ เข้ารับราชการกองโรงงาน กรมรถไฟ

พ.ศ. ๒๔๖๔ ลาไปเรียนวิชาทหาร (นักเรียนนายดาบ) เรียนและรับราชการอยู่ ๒ ปี

พ.ศ. ๒๔๖๖ กลับเข้าทำงานที่เดิม โรงงานกรมรถไฟ กองแบบแผน แล้วย้ายกลับโรงงานรถจักร์ ในปีเดียวกัน

ได้รับพระราชทานเข็มเครื่องหมายอักษรว

พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้เป็นราชบุรุษ

พ.ศ. ๒๔๖๘ เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ช่วยนายงาน

พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้รับพระราชทานเหรียญราชาภิเษก (รัชกาลที่ ๗)

พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้เป็นรองอำมาตย์ตรี

พ.ศ. ๒๔๗๕ รับผิดชอบการงานในแผนกแทนMr.Tcodd

เป็นกรรมการวางระเบียบการฝึกหัดงาน

รับเป็นกรรมการสมาคมวิศวกรรม

พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นนายงานโรงซ่อมรถบรรทุก

พ.ศ. ๒๔๗๙ รับมอบหมายงานโรงซ่อมรถโดยสารอีกตำแหน่งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้รับพระราชทานตราเบญจมาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รับพระราชทานตราจตุถาภรณ์มงกุฎไทย (มงกุฎ ๔)

พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้รับพระราชทานตราจตุถาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้รับเหรียญจักรพรรดิมาลา
ไปควบคุมการซ่อมรถ (ชั่วคราว – ในระหว่างสงคราม) ที่จังหวัดอุดรธานี อุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๔๘๙ สงครามสงบ อพยพกองซ่อมรถกลับเข้ากรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๙๔ เป็นวิศวกรกำกับการโรงซ่อมรถจักรไอน้ำ

พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นวิศวกรกำกับการโรงซ่อมรถโดยสาร

พ.ศ. ๒๕๐๑ กลับไปเป็นวิศวกรกำกับการโรงซ่อมรถจักรอีกครั้ง และได้รับมอบให้ลงนามแทนวิศวกรอำนวยการโรงงานในเรื่องการเบิกเงินต่าง ๆ

พ.ศ. ๒๕๐๒ รับบำนาญ

ครอบครัว

รองอำมาตย์ตรี มนู (ทองห่อ) สินศุข ทำการสมรสกับนางสาวพาณี (พ้อง) สามะสูตร ธิดาหลวงหิรัญเรขาประดิษฐ์ และ นางเพิ่ม สามะสูตร เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ โดย จอมพลพระเจ้าน้องยาเธอ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระนางเจ้าสุขุมาลย์มารศรี ประทานน้ำสังข์ มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น ๗ คน ดังนี้

๑. นางยุพเรศ ทำการสมรสกับนายอิสสระ ราชคีรี มีบุตรธิดารวม ๒ คน คือ

๑. นางสาว สิริกานต์ ราชคีรี

๒. ด.ช. สิริพงศ์ ราชคีรี

๒. นางประไพ ทำการสมรสกับ นายสุบรรณ สุวรรณเลิศ มีบุตรธิดารวม ๕ คน คือ

๑. เด็กชาย สันต์ สุวรรณเลิศ

๒. เด็กหญิง ปริม สุวรรณเลิศ

๓. เด็กหญิง ปัทมา สุวรรณเลิศ

๔. เด็กชาย สนธิ สุวรรณเลิศ

๕. เด็กชาย สิทธิ สุวรรณเลิศ

๓. นายอุทัย สินศุข ทำการสมรส กับ น.ส. แดง มีธิดา ๓ คน คือ

๑. เด็กหญิง อรุณี สินศุข
๒. เด็กหญิง ศิริพร สินศุข
๓. เด็กหญิง อรพิณ สินศุข

๔. นางสาว ทัศนีย์ สินสุข

๕. นางสาว ฉวีวรรณ สินศุข

๖. นางกานดา ทำการสมรสกับนายวิชัย ตันติเวชศักดิ์ มีบุตรธิดา ๓ คน คือ

๑. เด็กหญิง ปริศนา ตันติเวชศักดิ์
๒. เด็กชายวศิน ตันติเวชศักดิ์
๓. เด็กชาย วิทวัส ตันติเวชศักดิ์

๗. นางสาว ลาวัณย์ สินศุข

วาระสุดท้าย

ปกติ นายมนู (ทองห่อ) สินศุข เป็นผู้มีสุขภาพดี ไม่เคยเจ็บป่วยถึงล้มหมอนนอนเสื่อนาน ๆ เลย ต่อมาเมื่ออายุย่างเข้า ๗๐ ปี จึงเริ่มมีอาการกระเสาะกระแสะบ้าง นายแพทย์

เคยเตือนให้ระมัดระวังเรื่องอาหาร เพราะเกรงจะมีอาการอุดตันของไขมันในระบบการหายใจ จนกระทั่งวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มมีอาการหายใจไม่ออก เหนื่อย หอบ เมื่อเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. เศษ บุตรภรรยาได้รีบพาส่งโรงพยาบาลสยาม ซึ่งมีนายแพทย์รัศมี วรรณิสสร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสยาม เคยเป็นแพทย์ประจำตัวอยู่ ได้ให้การรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่ แต่ก็สุดความสามารถของนายแพทย์จะเยียวยาได้ ได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบ เมื่อเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. เศษของวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๕ นั่นเอง ศิริรวมอายุได้ ๗๒ ปี ๑ เดือน ๘ วัน

..พ่อ..

วันที่แปดกรกฎาขอจารึก
ความรู้สึกรักอาลัยและใจหาย
แม้รู้ว่า เกิด แก่ เจ็บ และ ตาย
เราทั้งหลายย่อมประสบเป็นธรรมดา

แต่พอรับโทรศัพท์ว่าพ่อเจ็บ
ให้หนาวเหน็บจิตสั่นหวั่นผวา
ละธุระการงานแล้วรีบมา
อนิจจา! ช้าไปไม่ทันการณ์

พ่อนอนนิ่งทิ้งร่างเหมือนอย่างหลับ
พ่อลาลับจากเมียและลูกหลาน
ต่อแต่นี้มีแต่พ่อในดวงมาลย์
สุดจะจารถ้อยคำร่ำรำพัน

ลูกก็รู้อยู่ว่ามีวันจาก
แต่พ่อพรากพวกเราก็โศกศัลย์
ขอวิญญาณพ่อสุขทุกคืนวัน
เนาว์สวรรค์แนบสนิทนิจกาล

"ลูก"

คุณเตี่ย

เช้าวันนั้น พี่สุบรรณเข้าไปในบริษัทและถามหาผม หลังจากที่เราได้พบกันแล้ว พี่สุบรรณบอกผมว่า "หวันคุณเตี่ยเสียแล้ว" ผมตกตะลึงไปชั่วขณะรู้สึกใจหายที่ได้รับข่าวนี้ เพราะผมเองไม่ได้ไปเยี่ยมท่านเลยเป็นเวลานานแรมปี เมื่อพี่สุบรรณกลับไปแล้ว ผมได้นึกถึงการจากไปของท่าน และได้คิดตามประสาของผมว่า ท่านได้จากไปสบายแล้ว ผมได้ไปกราบศพท่านที่วัดเทพศิรินทร์ในเย็นวันนั้น และได้พบกับเพื่อนฝูงอีกหลายคน เราทุกคนต่างรู้สึกเศร้าสลดไปตาม ๆ กัน

ผมยังจำได้ตอนนั้นพวกเรา ผมหมายถึงเด็ก ๆ แถวอุรุพงษ์ยังอยู่ในวัยรุ่นคึกคะนอง สนุกสนาน เรามาจาก ร.ร. ต่าง ๆ กัน ตอนเย็นเรามาชุมนุมกันที่บ้านพักรถไฟสามเหลี่ยมยมราช ซึ่งตอนนั้นคุณเตี่ยยังรับราชการอยู่ในกรมรถไฟ และพักที่นั่น พวกเราได้รู้จักกับอุทัยลูกชายของท่าน ก็เพราะว่าอุทัยกับเพื่อน ๆ จาก ร.ร. เซ็นคาเบรียล กำลังซัดแข้งกันนัว

ในเย็นวันหนึ่ง พวกเราเองก็ชอบเรื่องลูกหนังอยู่แล้ว ก็เลยผสมโรงร่วมวงเข้าไปด้วย คนเราเมื่อชอบอะไรเหมือนกันมิตรภาพก็ตามมา จนในที่สุดพวกเราก็เข้านอกออกในได้เหมือนกับเป็นบ้านของตัวเอง ใช่แต่เท่านั้น พวกเรายังร้องรำทำเพลงสนุกสนานรื่นเริงหรือแม้แต่เวลาหิวก็ยังเข้าครัวทำอาหารกินกันเหมือนกับเป็นลูกหลานของท่าน ซึ่งท่านก็มิได้หวงแหนหรือแสดงความรังเกียจเลย

ผมเองตอนนั้นกำลังผิดหวังในเรื่องการเรียน ท่านยังมีเมตตายินดีจะรับอุปการะให้ ถึงแม้ว่าผมจะไม่ได้รบกวนท่านก็ตาม แต่ก็ยังระลึกถึงพระคุณของท่านเสมอ ตลอดเวลาที่ผมได้ใกล้ชิดท่าน ผมได้เห็นตัวอย่างที่ดีงามจากท่านหลายอย่างท่านเป็นผู้นำที่ดีของครอบครัว เป็นบิดาที่ให้ความอบอุ่นแก่ลูก ๆ สมแล้วที่ลูก ๆ ท่านเรียกท่านว่า "คุณเตี่ย"

ผมขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงสถิตย์อยู่ ณ สัมปรายภพ เทอญ

เพื่อนของลูก ๆ
"เด็กอุรุพงษ์"

สุนทราปกาสิทธิ์

สุนทราปกาสิทธิ์ แต่งไว้ย่อ ๆ พอให้คิด รักษาจิตไว้ให้มั่นด้วยขันตี เอาปัญญาเป็นอาวุธ จะบริสุทธิ์ล้ำเลิศประเสริฐศรี จึงชนะหมู่มารการไพรี ทั้งชาติหน้าชาตินี้เป็นสุข เอยฯ

บัดนี้จะขอกล่าว ตามเรื่องราวคำพระสอน จำไว้ให้แน่นอน จะได้สอนซึ่งน้ำใจ เราเกิดมาในชาตินี้ คงต้องมีความบรรลัย ทุกขังขังทุกข์ไว้ ย่อมเป็นไปทุกตัวคน อนิจจังนั้นไม่เที่ยง จงหลีกเลี่ยงเสียให้พ้น อนัตตาใช่ตัวตน อย่ากังวลว่าร่างกาย ถ้าถือว่าตัวตน เห็นไม่พ้นซึ่งอบาย เกิดมาแล้วก็ตาย เร่งขวนขวายหาหนทาง จะได้ไปสบาย เมื่อจะตายไม่ต้องถาง พระองค์ทรงก่อสร้าง บอกหนทางให้สัตว์เดิน ศีลสมาธิปัญญา จำไว้หนาอย่าละเมิน พระองค์ทรงสรรเสริญเป็นทางเดิน พระนิพพาน นิพพานนี้เป็นสุข ไม่มีทุกข์ใน

สงสาร ดับชาติกันดาร แก่ไข้ตายก็ไม่มี ผู้ใดใคร่อยากรู้ เร่งหาครูท่านเมธี สั่งสอนไปตามวิถี อันจะหนีซึ่งห่วงมาร พระไตรสรณคมน์ เป็นปฐมที่ก่อการ ถือไว้เป็นประธาน แล้วสมาทานศีลห้าพลัน ศีลห้ามั่นคงแล้ว ให้แน่แน่วอย่าไหวหวั่น สมาธิตั้งให้มั่น แล้วจึงหันหาปัญญา มองดูในร่างกาย สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมา เด็กแล้วกลับชรา สังขารา ไม่จีรัง แปรปรวนอยู่เช่นนี้ ดูเป็นที่อนิจจัง ไม่เที่ยงเป็นทุกขัง แล้วกลับหลังเป็นอนัตตา ใช่ตัวใช่ตนเรา เครื่องเปื่อยเน่าทั้งกายา สุนัขาเป็นอาหาร ผู้ใดปลงเห็นแล้ว เหมือนพบแก้วสามประการ ทำใจให้ชื่นบาน ดูสังขารเล่นเป็นไร ถึงจะแตกทั้งร้าวราน กองสังขารใช่ตัวใคร จะแตกก็แตกไป เราทำใจไว้ให้ดี อย่าทำใจให้เพลิดเพลิน ต่อฉุกเฉินจะเสียที หลงอยู่ในโลกีย์ จะพาตัวหนทุกขา จะว่ายืดยาวนัก คนจะทักว่าเหลือปัญญา จำไว้ได้ศึกษา จนชีวาหาไม่ เอย

ขอแสดงแต่งนำเป็นคำสอน ไว้สืบศาสนาให้ถาวร สำหรับสอนให้เกิดคุณบุญในใจ อันองค์สมเด็จพระชินวร ผู้สั่งสอนจะให้สัตว์พ้นห่วงใหญ่ เพราะอวิชชาตัณหากำบังไว้

จึงมิได้แลเห็นสังขารา อันตัณหาลวงล่อให้ก่อเกิด ตรองดูเถิดจับให้ได้สิ่งชั่วตัวตัณหา ถ้าจับเป็นก็จะเห็นอนัตตา ว่าตัณหามันเป็นของให้หมองใจ แม้นปรารถนาสิ่งใดได้สมคิด เมื่อดับจิตจะเอาของไปไว้ไหน แต่โลหิตก็ไม่ติดตามเราไป จริงหรือไม่ตรองดูให้จงดี ถ้าแม้นตายกายนั้นจะเปื่อยเน่า ที่แข็งเล่ากลับเป็นปัถวี จะตามติดชีวิตก็ไม่มี ของทั้งนี้ตรองจึงเห็นด้วยปัญญา ถึงอายุเรายืนสักหมื่นพัน ชีวิตนั้นก็ไม่พอกับตัณหา ความอยากนี้สุดที่จะอุปมา ใครหลงตามแล้วก็พาให้เสียตัว ตรองดูเถิดเราท่านสิ้นทั้งหลาย เร่งขวนขวายหาที่ดีละสิ่งชั่ว ของอันใดที่จะได้เป็นเพื่อนตัว อย่าเมามัวเร่งหาอุตส่าห์ทำ อันชีวิตไม่เป็นสิทธิ์ของเราแท้ ย่อมเจ็บแก่จะทำลายอยู่เช้าค่ำ อันธรรมะของพระเร่งควรทำ จงกำหนดจดจำให้จงดี อนัตตาท่านว่าใช่ตัวตน ทั้งเล็บขนเนื้อหนังและเกศี จะอยู่ในอำนาจใครก็ไม่มี ล้วนปัถวีเตโชอาโปวาโยลม เมื่อชีวิตมีอยู่อย่าเลยละ สิ่งอันใดเป็นธรรมะเร่งสะสม อย่าองอาจประมาทปล่อยอารมณ์ เอาสติข่มปัญญาไว้ให้ดี อันธรรมะของพระจะเห็นแท้ สติแน่นิ่งระงับอยู่กับที่ จึงจะเห็นความจริงสิ่งที่ดี

ท่านผู้มีปรีชาล้วนเร่งควรตรอง อันธรรมะของพระบังเกิดแล้ว จิตผ่องแผ้วไม่มีเครื่องจะเศร้าหมอง นิวรณ์ห้านั้นและพาจิตคะนอง อุปกิเลสเศร้าหมองสิบหกตัว ความสังเวชอันวิเศษบังเกิดแล้ว จิตผ่องแผ้วเย็นใจละสิ่งชั่ว วิญญาณทำสันดานให้หมองมัว ไม่รู้เท่าแล้วทำทั่วทุกตัวคน ท่านนักปราชญ์ผู้ฉลาดจงตรองดู ว่าสิ่งเป็นของรู้ซึ่งเหตุผล อันสังขารบันดาลเกิดเป็นตัวตน ที่โลกเรียกว่าคน ๆ ค้นดูไป คือดินน้ำลมไฟและอากาศ สิ่งใดเล่าผู้ฉลาดรู้นิสัย ก็มีแต่วิญญาณเที่ยวซ่านไป หนทางรู้เดินได้หกประตู คือตาหูจมูกลิ้นกายใจ ให้เห็นจริงลงให้ได้ของมีอยู่ เอาปัญญาสอดส่องตรองลงดู ตามประตูวิญญาณชำนาญเดิน ถ้าจับได้วิญญาณคงรู้ดอก วิญญาณหลอกทำให้เราระหกระเหิน อย่างนี้สิ่งธรรมทางพระเดินถ้ารู้แล้วก็จะเพลินตามวิญญาณ อันเครื่องเศร้าหมองสิ้นทั้งหลาย เพราะวิญญาณเป็นสายจึงกล้าหาญ ประตูหกเป็นกำเนิดเกิดวิญญาณ ปิดให้มั่นอย่าให้ซ่านออกนอกกาย แล้วจึงเพ่งเล็งดูของในตัว ให้เห็นเป็นสิ่งชั่วสิ้นทั้งหลาย จิตละเอียดก็จะเกลียดซึ่งร่างกาย ว่าสังขารทั้งหลายเป็นปฏิกูล ล้วนเป็น

เครื่องอสุจิของเปื่อยเน่า ตายแล้วเกิดเล่าไม่ดับสูญ เกิดกับตายนั้นเป็นเชื้อย่อมเกื้อกูล ตายแล้วก็ประมูลเกิดขึ้นมา จะนับชาติที่เกิดนั้นไม่ได้ ถ้าเห็นจริงในใจเหมือนอย่างว่า อันราคะโทสะที่ติดมา ทั้งกายาก็เบื่อหน่ายไม่ใยดี ถึงจะเจ็บจะแยกแตกกระจาย ไม่อาลัยรู้ว่ากายเป็นปถวี ความหวาดเสียวคิดเสียดายกายไม่มี มัจจุราชจะย่ำยีสักเท่าไร เราถือว่าเป็นแต่เครื่องสังขาร จะล้างผลาญก็ตามอัชฌาสัย ถอดจิตออกเสียจากตัวกลัวอะไร จะทำได้ก็แต่น้ำลมไฟดิน อันสังขารเราถือใช่ตัวเรา สังขารเล่าย่อมมีเป็นนิจจสิน เสียดายอะไรเล่ากับไฟน้ำลมดิน ย่อมมีสิ้นทั่วโลกกัลปา ถ้าปัญญาพิจารณาเห็นดังนี้ ไม่เสียทีเกิดทันพระศาสนา นี่แหละหนาเรียกว่าพระวิปัสสนา เพราะปัญญาเห็นแจ้งในใจจริง เร่งค้นคว้าหาเสียแต่ยังดี เมื่อเต็มทีความเจ็บนั้นยอดยิ่ง ยากนักที่จะได้ให้เห็นจริง ความเจ็บยิ่งร้อนรนกระวนกระวาย ไม่สุขจิตเคยคิดอยู่ที่ไหน จิตมักไปร้อนรนที่ขวนขวาย จนคลั่งเพ้อละเมอออกวุ่นวาย มัจจุราชจึงทำลายไม่กลัวเกรง ถึงมีญาติพี่น้องสักหมื่นพัน จะกางกั้นอย่าให้เขาเข้าข่มเหง มัจจุราชหรือจะอาจ

มากลัวเกรง ตัวเราเองเขลาโฉดจะโทษใคร มัวเป็นบ้าหาแต่สิ่งสินเงินทอง หาแต่ของที่จะช่วยตัวไม่ได้ อันธรรมะของพระไม่อาลัย ต่อถึงจนแล้วจึงได้รู้สึกตัว ภาวนาเรียกหาพระอรหัง พระไม่ตั้งอยู่ได้คนใจชั่ว มาประมาทศาสนาไม่เกรงกลัวหรือถือว่าทั่วกัลปา บุญประเสริฐจึงได้เกิดเป็นมนุษย์ พบพระพุทธโอวาทศาสนา กลับทำชั่วมัวเมาไม่นำพา สิ่งใดห้ามขืนมาพากันทำ ต่อถึงตายแล้วจึงร้องไห้หา พระอยู่ที่ไหนหนาท่านจะมาอุปถัมภ์ พระในจิตจงคิดตรองให้ต้องธรรม ไม่ต้องเรียกด้วยน้ำคำท่านมาเอง นี่แหละเราท่านสิ้นทั้งหลาย มัจจุราชจะทำลายเข้าข่มเหง จะช่วยได้ก็เพราะใจของเราเองเร่งกลัวเกรงทำตามพระมุนี เมื่อศาสนาครบถ้วนห้าพันแล้วเหมือนแสงแก้วมืดมิดไม่มีสี ใครจะสอนเราได้ก็ไม่มี พระบาลีถอยลดก็หมดไป กว่าจะได้พบพระในเบื้องหน้า เห็นช้านานนักหนาไม่นับได้ ถ้าชาตินี้ทำไม่ดีตกลงไป สู่นรกอันใหญ่เป็นเค้ามูล ไหนเลยจะได้พบพระศาสนา ทั้งศรัทธาก็จะพลอยมาเสื่อมสูญ แต่พบแล้วยังไม่เอาเป็นเค้ามูล ไม่มีคุณเสียกำเนิดที่เกิดมา อันจักรวาฬฐานนั้นก็มีมาก เดรัจฉานหลายหลาก

มากนักหนา จะกลับเกิดเป็นมนุษย์สุดปัญญา เพราะกายาทำชั่วให้มัวเมา ถ้าผู้ใดได้ฟังแล้วตั้งจิต ทำตามกิจคำสอนของพระเจ้า ดับสังขารแล้ววิมานเป็นของเรา ภายหน้าเล่าจะได้พบพระชินวร ทั้งจะได้ฟังพระธรรมเทศนา กายาน้ำจิตจะโอนอ่อน จิตสำราญจะได้ฌาณโลกอุดร ด้วยนิสัยแต่ก่อนนั้นติดมา จะได้สำเร็จพระอมฤตนิพพาน พ้นกันดารมิได้มีไปภายหน้า มัจจุราชก็ไม่อาจจะบีฑา เพราะอวิชชามิได้ก่อเกิดต่อไป ข้าพเจ้ายังอ่อนอยู่เป็นผู้แต่ง ชี้แจงสอนจิตให้ผ่องใส ถ้าเห็นผิดช่วยประดิษฐ์แต่งต่อไป เห็นถูกแล้วจึงทำให้ได้เห็นจริง แล้วจงส่งกุศลให้ฉันบ้าง ฉันผู้ร้างเก็บแต่ดีมาทุกสิ่ง ถ้าทำได้คงจะให้เห็นความจริง เพียรให้ยิ่งแล้วอย่าละธรรมะ เอย ฯ

เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้สุดหลง อวิชชาพากายาละลายลงอยู่ในวงสาคเรศทะเลวน ไม่เล็งเห็นว่าจะเป็นอนัตตา แต่กายานี้ก็รักเป็นพักผล เห็นประเสริฐโสภาในสากล ไม่หมายตนว่าจะถมปถพิน ทะนงกายหมายมุ่งบำรุงสวาท มิได้ขาดเคยคิดเป็นนิจสิน เหมือนอายุเห็นยาวคราวแผ่นดิน นิยมยินมัวหมองแต่กองกรรม ไม่ถอยหลังยังในพระไตรลักษณ์ ดำรงศักดิ์

ทรงศรีฉวีขำ เสียงบรรเลงเพลงกรับและขับรำ เข้าประจำอยู่ในทรวงดวงสันดาน ทั้งรูปรสกลิ่นเสียงสัมผัสต้อง เป็นบ่วงคล้องไว้ให้หลงในสงสาร อยู่ในมัจจุราชพระยามาร ดูอาการเหมือนจะว่ายในสายชล ยังไกลศิวาโมกข์อมรเมศ แรมทุเรศเริดร้างมากลางหน พิสมัยให้หลงในวงวน ไม่หมายพ้นแดนฝั่งศิวาลัย อวิชชาหนาเหนียวกว่าเกลียวหนัง เขาผูกรั้งไว้มิอาจจะหวาดไหว สามิภักดิ์รักห่วงเหมือนดวงใจ เสน่ห์ในกายาเครื่องสาธารณ์ แป้งกระแจะจวงจันทร์น้ำมันหอม นิยมพร้อมยศศักดิ์สมัครสมาน ไม่เล็งเห็นเลยว่ากายทำลายลาญ ดูอาการเหมือนจะยืนสักหมื่นปี ประมาทหมายว่ากายตนประเสริฐ วิไลเลิศลักขณาทั้งราษี ถึงดวงพักตร์ผิวพรรณเหมือนจันทร์ตรี นับปีก็จะโรยด้วยทรมาน เพราะใจตัวชั่วช้าระยำนัก จึงไม่รักข้าวของเป็นแก่นสาร มัวแต่เล่นการสนุกสุขสำราญ จิตเบิกบานอยู่ข้างทางโลกีย์ ไม่คิดหาที่พึ่งไปชาติหน้า มัวเป็นบ้าหลงพึ่งแต่ดีดสี การพนันต่าง ๆ อย่างไม่ดี จนทรัพย์มั่งมีก็หมดไป ครั้นสิ้นทรัพย์แล้วจึงนึกรู้สึกกายจะหาจิตสบายอย่าสงสัย นั่งบ่นเพ้อละเมอเป็นบ้าไป ในอก

ใจแทบจะดิ้นสิ้นชีวี ในชาตินี้ก็ไม่มีซึ่งความสุข ไปชาติหน้าก็ให้ทุกข์ในเมืองผี เพราะหลงใหลไม่ศึกษาหาของดี ท่านสั่งสอนแล้วไม่มีปัญญาจำ อันความสุขความทุกข์อยู่ในใจคนอื่นไซร้ไม่มีใครอุปถัมภ์ ได้พึ่งดีแล้วหนาอุตส่าห์จำ ให้ต้องคำโอวาทพระศาสดา ถ้าให้ทุกข์กับท่านในชาตินี้ ไปชาติหน้าทุกข์มีเป็นนักหนา ถ้าให้สุขกับท่านนั้นเล่านา ไปชาติหน้าได้สุขแสนสบาย อันให้สุขให้ทุกข์นั้นอย่างไร จะว่าให้แจ้งใจท่านทั้งหลาย อันเป็นสัตว์เป็นมนุษย์ทั้งหญิงชาย ย่อมหาความสบายทุกคนไป รักชีวิตนั้นมากกว่าเงินทอง จะหาของอื่นเปรียบอย่าสงสัย ทั้งร่างกายชีวิตและจิตใจ มิให้ใครตีรันมาฟันแทง เอาใจตัวเราไปใส่ใจคนอื่น ตัวเรา ๆ ก็รักอยู่ยั่งยืน ตัวผู้อื่นเขาก็รักหนักเหมือนกัน จงตั้งจิตคิดในอุเบกขา อย่าให้มีฉันทาความโมหันต์ จตุพรหมวิหารการสำคัญ จงตั้งใจให้มั่นใจขันตี แล้วตั้งจิตคิดเมตตาสัตว์ทั้งหลาย อย่ามุ่งหมายคิดฆ่าให้เป็นผี ให้รักเขาเหมือนตัวเรารักชีวี อย่าให้มีพยาบาทอาฆาตกัน กรุณานั้นว่าสัตว์ทั้งหลาย มีความทุกข์ไม่สบายแสนโศกศัลย์ เราทำจิตให้คิดสังเวชครัน อยากให้สัตว์

นั้นพ้นทุกข์ไป มุทิตาว่าสัตว์มีความสุข จงเจริญอย่ามีทุกข์ สุขผ่องใส ให้ภิญโญภาวะยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันตรายสิ่งใดอย่าพ้องพาน อุเบกขานั้นว่าสัตว์ทั้งหลาย มีกรรมนั้นเป็นสายอันกล้าหาญ เป็นกำเนิดที่พึ่งดั่งเผ่าปราณ ได้สุขทุกข์นั้น เพราะกรรมติดตามไป ให้แลเห็นอนิจจังอนัตตา ไม่รักชังกายาจิตผ่องใส สมาธิตั้งมั่นไว้ในใจ ให้จิตนิ่งแน่ไว้ในที่เดียว ในอศุภภาวนากายคตาสติ จงดำริให้ฉลาดอย่าหวาดเสียว ไม่รักใครไม่ชังใครเป็นใจเดียว อย่าให้จิตเที่ยวไปในอารมณ์ เห็นของรักแล้วอย่าหลงพะวงรัก ให้ถอยหักจิตหนาอย่าประสม เพราะความรักนั้นแหละหนาพาให้งม ถ้าหลงชมจะให้ทุกข์เมื่อปลายมือ เมื่อรักบุตรภรรยาและทรัพย์สิน เป็นของตัวทั้งสิ้นไม่ใช่หรือ ครั้นภายหลังกลับกลายเมื่อปลายมือ ทรัพย์นั้นหรือพลัดพรากไปจากตัว ด้วยโจรลักไฟไหม้หรือเรือล่ม สัตว์วัวควายตายล้มทั้งลูกผัว พลัดพรากจากกันไปเสียไกลตัว เจ้าของผัวเศร้าโศกแสนทวี ท่านว่าไว้สิ่งไรเป็นของรัก ของนั้นมักเป็นศัตรูเมื่อเป็นผี เมื่อตัวตายของหายนั้นก็มี ตั้งโลกีกำสรดระทดใจ เพราะความรักจิตนั้นไม่มั่นอยู่ ท่านผู้รู้กล่าว

แจ้งแถลงไข ว่าเป็นเพราะความรักหนักในใจ จึงได้ความโศกศัลย์พันทวี ถ้าความรักนั้นไม่มีแล้วเมื่อใด ความโศกเศร้าหายไปอยู่กับที่ อันความรักความโศกทั้งสองนี้ ย่อมมีอยู่คู่กันเป็นธรรมดา ของไม่ดีด้วยกันทั้งสองอย่าง ผิดกับทางที่พระตรัสเทศนา ถ้าใครถือไม่มั่นในสัญญา จะต้องพาตัวไปในอบาย ถ้าใครถือไว้ได้ซึ่งความดี สุขชาตินี้ก็จะมีอยู่มากหลาย ไปชาติหน้าได้สุขแสนสบาย เมื่อจะตายผ่องใสในอารมณ์ จะได้ไปสู่สวรรค์ชั้นวิมาน แสนสำราญจะได้คู่มาสู่สม นางสวรรค์นับหมื่นน่าชื่นชม เสวยรมย์รูปทิพย์บันเทิงเริง วิมานแก้วแกมทองสิบสองโยชน์ ดูสีโชติสีใสวิไลเหลือง รัศมีสีกายงามรุ่งเรือง อยู่ในเมืองสวรรค์ชั้นวิมาน ทำไฉนละจะได้ซึ่งความรัก ความโศกสลักในจิตคิดกล้าหาญ อย่าถือว่าตัวเราจะเนานาน ให้เห็นลงในการพระอนัตตา แยกกายลงให้เห็นเป็นปฏิกูล เป็นของสูญเปื่อยเน่าเมื่อสังขาร์ เนื้อหนังพังสิ้นทั้งกายา เป็นเหยื่อแร้งฝูงกามาจิกกิน ที่ไหนเล่าตัวเราอยู่ที่ไหนเห็นอยู่ได้ด้วยกันทุกคนสิ้น ที่รักใคร่นั้นก็หายไปกับดิน จะหลงกินน้ำตาอยู่ว่าไร เอาปัญญาตรึกตรองให้เห็นจริง ความรัก

ยิ่งนั้นจะมีมาแต่ไหน ความโศกเศร้าก็ตายตามกันไป จิตผ่องใส ก็จะได้เห็นความจริง เอากายเราไปเปรียบกับคนตาย กาย เอ๋ยกายก็จะเหมือนกันทุกสิ่ง ทั้งเนื้อหนังก็จะพังลงกลางดิน มีแต่กลิ่นเหม็นฟุ้งตลบไป นี่อยู่ได้เพราะหายใจอยู่ได้ดอก ถ้า ลมอั้นพูดไม่ออกคงตักษัย คงเหมือนกันเช่นนี้ทุกคนไป จะ ล่วงทางนี้ไม่ได้ทุกตัวคน เราทั้งหลายเกิดมาในชาตินี้ ต้อง ขวนขวายหาที่ทางกุศล เมื่อจะตายนั้นได้นึกรู้สึกตน อย่ากังวล ห่วงของไม่ต้องการ ให้หาของที่ดีละสิ่งชั่ว ทำใจตัวอย่าให้เห็น เป็นแก่นสาร จะถือชาติว่าเป็นใหญ่ไม่ได้การ เราเกิดมาก็ไม่ นานสักเท่าไร เกิดเป็นเด็กหนุ่มสาวแล้วก็แก่ จะตายลงนั้น ไม่แน่ว่าวันไหน มัวแต่ชมลูกหลานสำราญใจ หลงรักใคร่ ตัวจะตายไม่รู้ตัว สู้ฆ่าสัตว์มาเลี้ยงลูกเมียตน ไม่เป็นผล เทพเจ้าเขาจะหัว ครั้นตายไปตกนรกผกพันพัว ลูกเมียตัวไม่ ไปตามช่วยดับไฟ จะร้องไห้ร้องครางอยู่คนเดียว จะแลเหลียว ไม่มีใครช่วยแก้ไข กินน้ำเลือดน้ำหนองตนเองไซร้ ไม่มีใคร ที่จะให้อาหารกิน ญาติกาจะทำบุญส่งไปให้ ก็ยากที่จะได้ เหมือนใจถวิล ไม่มีผู้ใดนำไปให้กิน สู้เกลือกกลิ้งทุกข์ทน

อยู่คนเดียว ตัวเป็นอยู่ไม่หาเสบียงไว้ เมื่อตายไปจึงไม่มีที่แล เหลียว จะร้องไห้โหยหนอยู่คนเดียว ต้องหวาดเสียวทนทุกข์ เวทนา โอ้ตัวเราตัวท่านคิดถึงตัว อย่าเมามัวอยู่ในโลกวิสัย มิวันหนึ่งก็วันคงบรรลัย อย่าหมายใจว่าไม่มีมรณา เกิดมา แล้วเป็นแน่ที่แก่ตาย สัตว์ทั้งหลายทั่วกันทุกภาษา ไม่ว่าผู้ดี เข็ญใจไพร่ต่ำช้า ทั้งขุนนางเจ้าพระยาตายเหมือนกัน สัตว์ ทั้งหลายมีอยู่ในน้ำบก ชั้นวิหคบินไปได้ขยัน สัตว์ที่มีชีวิตอยู่ แล้วนั้น ย่อมพลัดพรากจากกันเป็นธรรมดา ท่านที่เป็นเศรษฐี มีเงินทอง นึกเอาของใดได้ดังปรารถนา ถึงมีฤทธิ์มีเดชมีศักดา มีปัญญาล้นลบภพไตร ถึงบรมจักรพรรดิกษัตรา มีเดชาเลิศ พิภพจบสมัย ชั้นเทวินอินทร์พรหมอันเกรียงไกร ย่อมจุติลง ไปจากวิมาน เมื่อความตายมาถึงเข้าเมื่อไร เอาสิ่งใดเข้า ประจบรบหักหาญ ทั้งเงินทองแก้วแหวนแสนศฤงคาร อีก บริวารม้ารถคชไกร ถึงจะมีฤทธิ์เดชให้ล้นฟ้า ก็ไม่พ้นมรณา อย่าสงสัย มัจจุราชก็มิอาจจะกลัวใคร ย่อมย่ำยีเสียได้ทุกตัว คน อันตัวเราตัวท่านสิ้นทั้งหลาย เร่งขวนขวายคิดสร้างทาง กุศล จะได้เป็นเสบียงเลี้ยงตัวตน ไปชาติหน้ากว่าจะพ้นทาง

กันดาร จะคอยบุญลูกเมียกรวดน้ำให้ ท่านผู้ใดจะบอกแจ้งแห่งข่าวสาร ว่าตัวไปทนทุกข์ทรมาน อดอาหารข้าวน้ำไม่มีกิน เรารีบทำกุศลไว้เมื่อเป็น จะได้เห็นบุญนิมิตรทุกสิ่งสิ้น จิตผูกพันแล้วสวรรค์ได้จริง ๆ อย่าทอดทิ้งทางพระอนัตตา ให้เห็นจริงลงได้ในน้ำจิต สิ้นชีวิตจิตวับดับสังขาร์ ให้แลเห็นเป็นของธรรมดาเป็นความจริงได้แล้วหนาไม่กลัวตาย ร่างกายนั้นเป็นของพระอนัตตา ตัวเราไม่มีหนาอย่านึกหมาย เอาวิญญาณตัวหลอกออกนอกกาย ดูสังขารทั้งหลายเล่นเป็นไร คือดินน้ำลมไฟแลอากาศ ผู้ฉลาดรู้แจ้งไม่สงสัย ของทั้งนี้ย่อมมีทั่วโลกไปจะว่าเป็นตัวใครก็ไม่มี เหตุทั้งนี้เป็นด้วยวิญญาณดอกมันหลอนหลอกเล่นได้คล้ายกับผี เมื่อตัวตายวิญญาณออกนอกกายี เป็นซากผีทิ้งกลิ้งอยู่กลางดิน ขึ้นเน่าพองหนองไหลไปทั่วกาย ญาติกาทั้งหลายกลับหลังยังบ้านสิ้น ทั้งหมู่หนอนแร้งกาพากันกิน มีแต่กลิ่นเหม็นฟุ้งไปตามลม ตัวของเราแล้วทำไมไม่ไล่สัตว์ ให้มันกัดกินเล่นไม่เห็นสม ธาตุทั้งสี่ดินน้ำแลไฟลม แตกจากกันละลมละลายไป ดินทั้งหลายก็กลายไปเป็นดิน น้ำทั้งสิ้นก็เป็นน้ำอยู่หลามไหล ลมทั้งหลายก็กลาย

เป็นลมไป ไฟก็ไปตามไฟเป็นธรรมดา แตกกันไปทั้งสิ้นไม่
ผินหลัง ถึงห้ามไว้ก็ไม่ฟังบ้างเลยหนา อย่างนี้ท่านเรียกว่า
พระอนัตตา ไม่ใช่ตัวเราดอกหนาอย่าหลงเลย เพราะว่าห้าม
มิได้ไว้มิฟัง เป็นอนิจจังทั้งนั้นนะท่านเอ๋ย อย่าได้รักได้ชัง
สังขารเลย ทำจิตเฉยเห็นไปตามธรรมดา ถ้าทำจิตคิดเห็น
เหมือนเช่นนี้ ไม่เสียทีเกิดพบพระศาสนา นี่แหละนะเรียกว่า
พระวิปัสสนา เพราะปัญญาเห็นจริงทุกสิ่งอัน จิตระงับดับ
กิเลสสังเวชนั้น เป็นบุญครันเหลือที่จะพรรณา ไม่ได้มาก
สังเวชวันละหน สังเวชนั้นเป็นกุศลมากนักหนา ไม่นานช้า
กลับหูครู่หนึ่งนา จะพรรณากุศลเหลือประมาณ ท่านว่าคน
เกิดมาได้ ๑๐๐ ปี ไม่ได้มีสังเวชต่อสังขาร คนที่เกิดวันเดียว
มิได้นาน เห็นสังขารเป็นพระอนิจจัง ท่านว่าประเสริฐกว่า
๑๐๐ ปี กุศลมีเลิศยิ่งทุกสิ่งสรรพ์ ท่านผู้ใดจำไว้ในใจมั่น
กลางคืนกลางวันนึกได้ใจสบาย จะได้เป็นกุศลในชาติหน้า
ที่พึ่งพาแห่งเราท่านทั้งหลาย เป็นคำสอนของพระทรงอธิบาย
ในคัมภีร์ทั้งหลายต่าง ๆ มา ต้นไม้มีแต่ชีวิตอินทรีย์ มิได้มี
วิญญาณอันหาญกล้า ใครตัดฟันเท่าไรไม่ไหวนา ด้วยไม่มี

วิญญาณ์เหมือนอย่างคน สัตว์ทั้งหลายมีวิญญาณไม่มีปัญญา จึงไม่สร้างบุญหามรรคผล เราเกิดมาเป็นมนุษย์ปุถุชน เป็นกุศลสร้างสมอบรมมา จึงได้พบศาสนาของพระเจ้า อย่างหนึ่งเล่าได้ฟังธรรมเทศนา เป็นความดีไม่เสียทีที่เกิดมา มีปัญญารู้ยิ่งทุกสิ่งอัน ไม่ขวนขวายหาของดีละของชั่ว อย่าหลงมัวเผ้าวิโยคแต่โศกศัลย์ เอาปัญญาตรึกตรองของสำคัญ เห็นของจริงลงได้นั้นเป็นความดี เรามีหูตาจมูกลิ้นกายใจ เป็นสนิมอยู่ทำไมไม่ขัดสี ปัญญาขัดเสียให้ผ่องดูของดี ให้รู้ดีรู้ชั่วทุกตัวคน สิ่งไรดีแล้วอุตส่าห์หามาไว้ สิ่งไรชั่วขับไล่เสียให้พ้น ของที่ดีนั้นได้กับกุศล ย่อมให้ผลชาตินี้ชาติหน้าไป ของที่ชั่วนั้นได้กับตัวบาป จงกำหราบอย่าให้มีเกิดขึ้นได้ เอาสติตั้งมั่นกันออกไว้ อย่าให้เข้ามาได้ในร่างกาย เหมือนคนพาลจะมาหาอย่าให้คบ คิดหลีกหลบเสียให้ไกลเหมือนใจหมาย เรามีตาสำหรับดูรู้ดีร้าย ให้รู้จักของนั้นไว้ว่าชั่วดี เรามีหูไว้สำหรับได้ฟังเสียง ก้องสำเนียงเทศนาและดีดสี อันจมูกดมกลิ่นหอมเหม็นดี ย่อมมีอยู่สำหรับกายเป็นธรรมดา อันลิ้นนั้นรู้จักว่าขมหวาน อร่อยแล้วย่อมซ่านไปเที่ยวหา กายนั้น

สัมผัสต้องกายา ให้รู้ว่าเย็นร้อนอ่อนแข็งจริง ใจนั้นแม้ได้อารมณ์สิ่งไรมา ต้องรับรองไว้ทั่วสิ้นทุกสิ่ง ท่านเรียกว่าอายตนะเป็นของจริง ทั้งหกสิ่งเป็นประตูอยู่วิญญาณ สำหรับได้เข้าออกเที่ยวหลอกหลอน ทั้งนั่งนอนเดินยืนทุกถิ่นฐาน ถ้าดูเห็นสิ่งของจะต้องการ ไม่รู้จักว่าดีชั่วประมาณกันอย่างไร ก็ชื่อว่าคนตาบอดไม่มีตา หูนั้นหนาฟังเสียงสำเนียงใส ไม่ได้ยินเขาพูดกันอย่างไร ชื่อว่าคนหูหนวกหูไม่ดี จมูกนั้นสำหรับดมกลิ่นทั้งหลาย มาใกล้กลายเหม็นมากเหมือนซากผี จมูกไม่รู้เหม็นกลิ่นชั่วดี เหมือนคนไม่มีจมูกก็เหมือนกัน อันลิ้นซึ่งรู้รสกายสัมผัส ใจกำหนัดในอารมณ์ที่แข็งขัน อันลิ้นกายใครไม่รู้ของจริงนั้น ชื่อว่าไม่มีเหมือนกันกับหูตา เหมือนตัวเราตัวท่านสิ้นทั้งหลาย มีร่างกายบริบูรณ์อยู่นักหนา ทั้งจิตใจดีพร้อมทั้งปัญญา ก็แกล้วกล้าอาจจะดูรู้ของดี เป็นอย่างไรไม่หาดีไว้เล่า มัวโศกเศร้าคิดบำรุงแต่ซากผี เห็นประโยชน์แต่ใกล้ ๆ ในชาตินี้ ชาติหน้าไม่มีใครคิดจิตอย่างไร อันทรัพย์สินเงินทอง

ลูกเมียหนา ไม่ตามไปได้ชาติหน้าอย่าสงสัย เป็นของถม แผ่นดินอย่ากินใจ ถึงตัวของที่รักใคร่ตายเหมือนกัน แต่คนหนึ่งเกิดตายในสงสาร มากกว่าโกฏิกว่าล้านอสงไขย แต่เนื้อหนังพังอยู่กับดินไซร้ ถ้าไม่เน่าเปื่อยไปกับสุธา ก็มากกว่าแผ่นดินอันหนาแน่น สองแสนสี่หมื่นโยชน์อีกหนา แต่ร้องไห้รักกันนั้นเล่านา น้ำตาไม่รู้เดือดเหือดแห้งไป ก็มากกว่าน้ำในสมุทรทั้งสี่ อันไหลรี่ไปตามลำแม่น้ำใหญ่ อันกระดูกถ้าไม่รู้ผุยุบไป ก็มากกว่ามหาไศลสัตพรรณ เกิดตายร้องไห้รักกันไปมา มิได้พ้นเวทนาความโศกศัลย์ ในแผ่นดินเอาเข็มจ้ลงไปนั้น อย่าหมายมั่นว่าจะพ้นป่าช้าไป นี่ว่าด้วยคนเดียวนั้นดอกหนา ใช่จะว่าทั่วไปอย่าสงสัย อันจะเกิดไปข้างหน้าอีกเล่าไซร้ พ้นวิสัยเหลือที่จะพรรณนา ไม่รู้สิ้นสุดสมุดไทย จะพ้นได้แต่นิพพานนั้นแหละหนา ไม่เกิดแก่ไข้ตายไปภายหน้า พระศาสดารู้แจ้งไม่แกล้งไข พระองค์จึงละสมบัติพัสถาน หมายนิพพานปลดบ่วงพ้นห่วงใหญ่ พระได้อภิญ-ญาณทั้งหกไซร้ ระลึกชาติหนหลังได้ทุกชาติมา เป็นอินทร์

พรหมมนุษย์ครุฑเดรัจฉาน จะประมาณมากมายหลายนักหนา แต่ตายพรากจากกันแล้วโศกา จะพรรณานับไม่ได้เหลือประมาณ พระองค์พิจารณาชาติสัตว์ทั้งหลาย จะเหมือนกันอย่างไรในสงสาร ทรงเล็งเห็นด้วยทิพย์จักษุญาณ สัตว์ทั้งหลายนั้นการเป็นเหมือนกัน อันเกิดแก่ไข้ตายโศกโศกา จะเป็นด้วยสิ่งไรหนาที่โศกศัลย์ เพราะอวิชชาตัณหาของสำคัญจึงก่อกันเรียกว่าทุกข์สมุทัย อันนิโรธกับตัวอวิชชาตัวตัณหาดับสิ้นไม่สงสัย เรียกนิโรธสัจบัญญัติไว้ รู้จักที่เกิดดับได้เพราะปัญญา พระองค์ได้สำเร็จพระโพธิญาณ แสนสำราญเยาะเย้ยแห่งตัณหา พระบาลีมีในอเนกชา ว่าตัณหาเหมือนนายช่างสร้างเรือนเอย ตัวเราท่านทั้งหลายและชายหญิง เห็นความจริงลงแล้วอย่าทำเฉย อุตส่าห์เล่าบ่นไว้ให้ใจเคย อย่าหลงเลยจงทำตามคำพระมุณี ที่ว่าข้างหลังตั้งใจจำ ไม่ผิดคำสั่งสอนพระชินสีห์ จะเบื่อหน่ายเกิดตายสุขทุกข์มี อย่ายินดีต่อชาติหน้าชาติหลังเลย ของไม่เที่ยงทั้งนั้นนะท่านหนาเป็นอนัตตาทั้งสิ้นดอกท่านเอ๋ย ของที่ชั่วละได้ใจสะเบย จิต

เคยใจสบายเมื่อตายนั้น ฉันอุตส่าห์สั่งสอนท่านทั้งหลาย จงมีจิตสบายเกษมสันต์ หมั่นเล่าบ่นไว้ให้ใจผูกพัน เมืองสวรรค์ไม่แคล้วแล้วท่าน เอย ฯะ

ข้าพเจ้ายังอ่อนอยู่เป็นผู้แต่ง กล่าวแสดงคำย่อข้อปริศนาปราชญ์ปรีชาจงจำเป็นตำรา ไว้สืบสอนเหล่าชาวประชาเบื้องหน้า เอย ฯะ

การฝึกนิสัยเด็ก

คำนำ

นิสัย ย่อมเกิดจากความจัดเจน ฝึกหัดอบรมขึ้นและศึกษาเล่าเรียนมา นิสัยเริ่มเพาะตัวตั้งแต่วันเกิดทีเดียว แล้วจะติดตัวเป็นเครื่องสำหรับให้ผู้อื่นใช้วัดตัดสินต่อไป เด็กแสดงท่าทีต่อความประพฤติประจำวัน แม้ธรรมดาสามัญที่สุด เช่น กิน นอน ถ่าย ตั้งแต่เล็ก ๆ อย่างใด ครั้นเจริญวัยใหญ่ขึ้นก็จะมีความคิดเป็นรูปเป็นร่างเกี่ยวกับการเล่น, ออกกำลัง ใช้หนี้ ไปวัดอย่างนั้น กริยาท่าทางที่ค่อย ๆ กลายเป็นนิสัยขึ้นโดยที่ทำซ้ำ ๆ อยู่เสมอ ๆ นั้น จะกลายเป็นบุคคลิกภาพขึ้น ยิ่งทำซ้ำบ่อย ๆ เพียงไรก็ยิ่งติดแน่นขึ้นเพียงนั้น

นิสัยย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อม และเหตุซึ่งย่อมจะมีมากมายหลายอย่าง สถานการณ์และเหตุการณ์เหล่านี้เปลี่ยนความประพฤติ และการปฏิบัติของเด็กให้เป็นไปได้ต่างๆ เพราะวัยเด็ก เป็นระยะปั้นตัวง่ายมาก เด็กคอยรับคำแนะนำ

หลาน ๆ กับ ปู่ – ตา

การฝึกนิสัยลูก

ลูกของท่านจู้จี้เรื่องการกินหรือไม่

๑ บางทีท่านเองเป็นคนหัดให้ลูกจู้จี้โดยไม่รู้สึกตัว

(๑) ท่านจู้จี้หรือเปล่าว่าลูกจะกินอะไร ได้กินเพียงพอหรือไม่ ถ้าท่านคอยจู้จี้เช่นนี้ก็เท่ากับหัดให้เด็กเล่นละครทุกคราวเมื่อถึงเวลากิน ธรรมดาเด็กย่อมชอบแสดงละครให้พ่อแม่เอาใจใส่ตน

(๒) ท่านชอบคุยกับคนอื่นถึงเรื่องลูกกินอาหารต่อหน้าเขาหรือเปล่า ถ้าท่านชอบคุย เด็กจะเข้าใจว่าตัวเป็นคนสำคัญแล้วยิ่งทำให้แปลกอยู่ร่ำไป

(๓) ท่านยังช่วยป้อนข้าวลูก ทั้ง ๆ ที่เขาโตพอจะกินเองได้หรือเปล่า ท่านเห็นว่าการคอยป้อนนั้นง่ายกว่าที่จะสอนให้เด็กหัดกินเองหรือ อันที่จริงปล่อยให้ลูกทำข้าวหกบ้างนิดหน่อย ยังดีกว่าที่จะหัดให้เด็กพึ่งผู้อื่น ซึ่งย่อมจะมีเรื่องจู้จี้ด้วยเสมอ

(๔) มีใครในครอบครัวจู้จี้พิถีพิถันในเรื่องการกินบ้างไหม แน่นอนเหลือเกินว่าเด็กต้องชอบทำตามอย่างผู้ใหญ่

๒. บางทีอาจจะเป็นเพราะท่านไม่ฝึกหัดให้ลูกกินอาหารถูกต้อง

(๑) ท่านปรุงอาหารเรียบ ๆ มีคุณค่าย่อยง่ายและรสอร่อยหรือเปล่า

(๒) ท่านให้ลูกกินอาหารที่ผู้ใหญ่กินทุกอย่างไหม ถ้าเด็กกินน้ำชากาแฟ อาหารเผ็ดร้อนและขนมเสียแล้วก็จะหมดความอยากกินข้าว

(๓) ท่านจัดตั้งอาหารให้ดูน่ารับประทานหรือไม่ ท่านตั้งอาหารมากมายเกินไปหรือเพียงแต่ธรรมดา เด็กไม่ชอบกินอาหารที่ตั้งไม่น่าดู แต่ถ้าตั้งมาก ๆ ก็ชักจะหมดอยาก

(๔) ท่านให้ลูกกินเป็นเวลาหรือเปล่า ถ้ากะเวลาอาหารไว้ห่างเกินไปเด็กก็จะหิว แต่ถ้ายังไม่ถึงเวลาให้เด็กกินแล้ว พอถึงเวลาจริงเข้าก็กินไม่ได้มาก เพราะท้องแน่นเสียก่อน

๓. บางทีความจู้จี้เรื่องกิน เป็นอาการแสดงว่าประสาทเด็กไม่ดี

ปรากฏว่าเด็กนอนไม่ค่อยหลับ หงุดหงิด เอะอะตึงตัง หรือกลัวอะไรแปลก ๆ บ้างไหม ถ้าเป็นเช่นนี้ก็ไม่ใช่เรื่องกินอย่างเดียว แต่นิสัยเรื่องอื่นคงเสียด้วย

๔. บางทีท่านอาจจะไม่ทราบว่า อารมณ์มีผลกระทบกระเทือนถึงการกินอย่างไรบ้าง

(๑) ท่านทราบไหมว่าเด็กที่กำลังโกรธ กลัว หรือมีความกังวล อาหารจะไม่ย่อยเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นถ้าเด็กไม่ยอมรับประทานอาหารระหว่างที่เกิดอารมณ์เช่นนี้แล้ว ก็อย่าพยายามบังคับ แต่ควรปลอบให้อารมณ์ดีเสียก่อน การปลอบประโลมเป็นเครื่องล่อให้เกิดความอยากอาหารได้ดี

(๒) ท่านแสดงกิริยาไม่น่าดู ขณะที่พยายามจะให้เขารับประทานหรือเปล่า การทำเช่นนี้เท่ากับก่อกวนอารมณ์ เด็กอาจจะไม่ยอมกินอาหารนั้นต่อไป

(๓) ท่านเพาะความอิจฉาริษยาให้แก่ลูก โดยไม่ให้อะไรเท่าเทียมเด็กอื่นหรือเปล่า ถ้าให้อาหารเหมือนกันทุกคนไม่ได้ ควรบอกเด็กที่ไม่ได้เหมือนคนอื่นให้รู้ว่าทำไมเป็นเช่นนั้น อย่าให้เขารู้สึกว่าตัวน้อยหน้าผู้อื่น

(๔) ท่านบังคับเด็กให้กิน โดยถือว่า ท่านมีอำนาจทำกับเขาได้หรือเปล่า ถ้าทำเช่นนี้ก็รังแต่จะก่อให้เกิดความโกรธและความดื้อดึงเท่านั้นเอง อาหารก็พลอยไม่ย่อยแล้วท่านจะได้ประโยชน์อะไรก็หามิได้ ท่านบอกเขาให้รู้ว่าท่านมีเหตุผลอยากจะให้เขาทำถูกและตามใจเท่าที่ควรจะมิดีกว่าหรือ แต่ถ้าอาหารนั้นจำเป็นต่อสุขภาพ ต้องฝึกให้เด็กชอบเอง

(๕) ท่านแสดงความไม่แน่ใจว่าลูกจะกินหรือไม่ให้เขาเห็นหรือเปล่า ถ้าเด็กรู้ว่าท่านคิดว่าเขาคงไม่กิน เขาก็จะปฏิเสธทันที แต่ถ้าท่านจะจัดให้โดยไม่ต้องถามอะไร เขาจะกินทันทีเหมือนกัน

(๖) ท่านกลัวเด็กจะไม่กินอาหารที่จัดให้ จนกว่าจะหาอะไรอื่นแทนหรือเปล่า เด็กรู้ว่าท่านกลัวโดยสังเกตท่าทาง ฉะนั้น เมื่ออยากกินอะไรเขาจะรบเร้าเอาจนได้ การไม่ยอมกินข้าวมื้อหนึ่งคงไม่เป็นไร ทิ้งไว้ที่นั่นสักครึ่งชั่วโมง ถ้ายังไม่กินก็เก็บเสียไม่ต้องให้อะไรจนกว่าจะถึงมื้อต่อไป วิธีนี้เด็กจะยอมกินอาหารที่เราจัดให้ตรงเวลาเสมอ

การเป็นบิดามารดา
เป็นงานชิ้นสำคัญที่สุดในโลก

เป็นเรื่องสำคัญมาก จนท่านอาจจะทำอะไรต่อเด็กผิดพลาดได้ง่าย ทั้ง ๆ ที่พยายามทำให้ดีที่สุด

๑. ต่อไปนี้เป็นข้อแนะนำซึ่งคนส่วนมากมักบกพร่อง

(๑) ท่านเป็นห่วงมากเกินไปหรือเปล่า

ก. พ่อแม่บางคนเอาใจใส่เรื่องความเจ็บไข้ของลูกมากเกินไป เจ็บนิดหน่อยก็กลายเป็นมาก ทำให้เด็กมีนิสัยอ่อนแอทั้ง ๆ ที่ควรจะแข็งแรง ถ้าเขาลดความเอาใจใส่ตัวเองเสียบ้าง ไม่ใช่ของยากที่จะฝึกนิสัยเด็กให้หลบหลีกโรงเรียนโดยเอาความไม่สบายมาเป็นข้ออ้าง หรือให้พ่อแม่เอาใจใส่เป็นพิเศษ

ข. พ่อแม่บางคนกลัวเจ็บโดยไม่มีเหตุผล เลยไม่ยอมเล่นกีฬากลางแจ้ง ซึ่งจะช่วยให้เด็กแข็งแรง กล้าจะเป็นพลเมืองดีต่อไป

(๒) ท่าน "โอ๋" หรือพะเน้าพะนอลูกมากเกินไปหรือเปล่า บางทีท่านรักลูกมากจนปล่อยให้เขาติดแจตลอดเวลา ไม่ยอมกินข้าว ถ้าไม่ป้อน ไม่ยอมหลับถ้าไม่นอนด้วย ท่านทราบไหมว่าการทำเช่นนั้นเป็นการเพาะนิสัยเสียให้เด็ก โตขึ้นจะไม่เป็นลูกผู้ชายที่แท้จริง และถ้าเป็นลูกผู้หญิงก็พึ่งตนเองไม่ได้

(๓) ท่านตามใจลูกทุกอย่างเพราะ "เขาอยากได้" หรือเปล่า เมื่อเด็กโตขึ้น ถ้าไม่ได้ดังใจทุกอย่างจะเป็นอย่างไร

(๔) ท่านเคย คิดบ้างไหมว่าจะบอกเด็กอย่างไรก็ได้ ถ้าอยากให้เขาทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

การโกหกเด็กเป็นสิ่งร้ายมาก จะประหลาดหรือถ้าเด็กโกหกตอบและไม่เชื่อท่านอีก

(๕) ท่าน "ควบคุม" ลูกมากเกินไปหรือเปล่า

ความคิดเขาจะเจริญได้อย่างไร และเมื่อโตขึ้นเด็กจะรู้จักตัดสินใจเองได้อย่างไร

(๖) ท่านห้ามทุกสิ่งที่ลูกจะทำหรือเปล่า

เด็กที่พบแต่คำว่า "อย่า" เสียทุกครั้ง ก็เหมือนกับคนที่ถูกมัดมือ และมือที่ถูกมัดจะใช้การอะไรได้

(๗) ท่านอยากให้ลูกทำดีจนเกินความหวังหรือเปล่า

การบังคับจิตใจและร่างกายเด็กนั้นไม่ยาก หากจะให้เป็นไปตามธรรมชาติ เพียงแต่ชักนำไปในทางที่ดีงามอย่างละมุนละม่อมไม่ใช่ฝืนใจ

(๘) ท่านเป็นคนแข็งกระด้าง กะโชกโฮกฮากต่อลูก ขัดขวางความตั้งใจของเขา และห้ามลูกรบกวนโดยไม่เข้าเรื่องหรือเปล่า

จิตใจที่กำลังเจริญเติบโต และอยากรู้อยากเห็นของเด็กย่อมต้องการความเป็นมิตรจากพ่อที่ดี และจากแม่ที่เข้าใจเขาเสมอ การเสียสละเวลาในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ที่ไม่สู้สำคัญแก่ลูกชายหญิงของท่านและยอมให้เวลานี้สำคัญกว่ามากไม่ใช่หรือ

๒. ข้อควรจำ ข้อต่อไปนี้จะช่วยเราในการฝึกนิสัยเด็ก

(๑) เป็นคนใจเย็น เด็กเติบโตเหมือนพืชซึ่งต้องการดินฟ้าอากาศดี หากท่านให้โอกาสแก่เขา ความฉุนเฉียวโกรธ และกลัวเป็นสิ่งขัดขวางความเจริญของเด็ก

(๒) สามัญสำนึก และ ความเมตตากรุณาไม่เคยให้โทษ ต่อไปท่านอาจจะไม่ทราบว่าควรจะปฏิบัติอย่างไร

ให้พยายามเป็นคนใช้ความคิด และมีเมตตาไม่ใช่เพื่อเวลานี้เท่านั้น แต่เพื่ออนาคตด้วย

(๓) เรียนรู้ถึงหน้าที่พ่อแม่เสมอ อย่าคิดว่าท่านรู้อะไรหมด ไม่มีใครรู้หมด นี่เป็นงานสำคัญยิ่ง คนที่พยายามเรียนรู้จะช่วยเหลือกันและกันได้ แต่ถ้าสิ่งใหม่ยากแก่การปฏิบัติ เพราะมันทำให้ท่านมองเห็นความผิดที่แล้ว ๆ มา ก็อย่าเสียใจจนทำให้ท่านท้อถอยต่อการพยายามเป็นบิดามารดาที่ดี

ท่านสอนเด็ก
ให้ใช้สติปัญญาตามสมควรหรือเปล่า

๑. ท่านอาจจะไม่ทราบว่าเด็กมีสติปัญญามากน้อยแค่ไหน

(๑) เด็กฉลาดผิดธรรมดาหรือเปล่า เช่นทำอะไรเร็วแต่สับเพร่าด่วนได้ หรือตรงกันข้าม คือช้าแต่แน่วแน่ หรือชอบพิสูจน์ด้วยการกระทำหรือเปล่า ถ้าท่านรู้ถึงสมรรถภาพของเด็กดีแล้ว ก็อาจจะเตือนให้เขาทำดีที่สุดได้ แต่ระวังอย่าตั้งมาตรฐานสูงเกินความสามารถของเด็ก เพราะถ้าผิดหวังเด็กจะเสียใจ

(๒) ถ้าเด็กเป็นคนฉลาดซุกซนอยู่ไม่สุข

ก. ท่านโมโห เพราะเขาซนเกินไปและชอบสังเกตตรวจตราของในบ้าน เพราะความอยากรู้อยากเห็นหรือเปล่า นั่นเป็นวิธีเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก ท่านควรจะยินดีรับเหตุการณ์เหล่านี้ด้วยเหตุที่มีลูกฉลาด อย่างไรก็ดีความเรียบร้อยของบ้านหรือความเจริญทางสุขภาพของเด็กอย่างไหนจะสำคัญกว่ากัน

ข. หรือว่าท่านไม่อยากทำลายความริเริ่มของเด็ก จึงปล่อยให้รื้อข้าวของรกเต็มบ้าน แล้วท่านรู้สึกเหนื่อยและโกรธเขาหรือเปล่า

ท่านต้องไม่วางอำนาจกับเด็ก และเด็กก็ไม่ควรทำเช่นนั้นด้วย ให้ห้องหรือที่อยู่เฉพาะแก่เขาและเป็นของเขาจริง ๆ เคารพสถานที่ของเขาเพื่อเด็กจะได้เข้าใจว่า ทำไมจึงต้องเคารพสถานที่ ๆ ไม่ใช่ของเขาด้วย

(๓) ท่านโกรธเด็กเพราะเขาทำงานที่ท่านมอบให้ไม่สำเร็จหรือเปล่า บางทีงานมากเกินไปท่านอาจจะลืมไปว่าเด็กจำเจอยู่กับงานอย่างเดียวนาน ๆ เหมือนท่านไม่ได้ วิธีดีที่สุด

คือให้งานเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่หลายอย่างเพื่อเด็กจะได้สนใจทำจนสำเร็จ

(๔) ถ้าลูกไม่ฉลาดเท่าเด็กคนอื่น ท่านมักจะลืมบ้างไหมว่าไม่ใช่ความผิดของเด็ก ท่านต้องผ่อนผันให้เหมาะสมกับความสามารถของเขา

(๕) เด็กบางคนสามารถในทางหนึ่ง แต่หย่อนในทางอื่น บางทีท่านไม่ทราบว่าสติปัญญาของเด็กเจริญแตกต่างกันโดยอาศัยการฝึกสอนหรือกระตุ้นเตือนความสนใจเป็นส่วนใหญ่ ท่านอาจจะมองข้ามความจริงที่ว่าการเอาใจใส่ในเรื่องส่วนตัว (เช่น อาบน้ำ แต่งตัว และอื่น ๆ) แสดงให้เห็นสติปัญญาและการฝึกสอนให้ทำเองก็ดีกว่าให้เด็กจดจำแบบนกแก้ว หรือนกขุนทอง

๒. อาจเป็นเพราะท่าทีในการอบรมเด็กของท่านไม่ถูก

(๑) ถ้าลูกของท่านฉลาด

ก. ท่านเห่อ ชอบให้ลูกแสดงตัวเป็นคนเด่นในระหว่างเพื่อนฝูงหรือเปล่า ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับทำให้เด็กกลายเป็นคนเย่อหยิ่ง ขี้โอ่ ต่อไปถ้าทำอะไรไม่ได้เป็นเด่น

ในหมู่เขาก็จะไม่ทำ เป็นการง่ายสำหรับเด็กฉลาดที่จะใช้สติปัญญาของตนเอาเปรียบผู้อื่น แทนที่จะใช้ในการกระทำที่ยากและเป็นประโยชน์

ข. หรือตรงกันข้าม ท่านเกรงว่าลูกของท่านจะเป็นคนมักน้อยจนไม่มีความอยากดี ถ้าเป็นเช่นนั้น เด็กที่มีความรู้สึกไวก็จะถือเอาคำพูดของท่านมาเป็นอารมณ์ เด็กหลายคนที่ทำเลขไม่ได้ เมื่อถูกว่าเป็นคนโง่ก็จะเป็นไปตามคำประนามนั้น การชมเชยความเพียรพยายามของเด็กด้วยความจริงใจย่อมเป็นผลดีเลิศ

(๒) ถ้าเด็กในครอบครัวของท่านคนหนึ่ง ไม่ฉลาดเทียมเด็กอื่น ท่านปล่อยให้เขาสงสัยว่าท่านเห็นความแตกต่างในเรื่องนี้ จนเป็นเหตุให้เขาระแวงและหมดกำลังใจหรือเปล่า ไม่มีใครทำดีที่สุดได้ถ้าปราศจากกำลังใจ ควรให้เด็กมีความสนใจและให้ทำสิ่งที่เขาจะทำได้

(๓) ท่านปล่อยให้คนอื่นวิจารณ์ลูกต่อหน้าเขา หรือร้ายไปกว่านั้น ท่านปล่อยให้ลูกฟังท่านคุยถึงความฉลาด หรือ

ความโง่ของเขาหรือเปล่า ถ้าใครเอาเรื่องส่วนตัวของท่านไปพูดท่านองนั้น ท่านจะรู้สึกว่าเขาไม่สุภาพเลย การกระทำเช่นนั้นจะทำให้เด็กเย่อหยิ่งหรือรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ

(๔) เมื่อเด็กรู้สึกว่างานยากท่านมักพูดต่อหน้าเขาว่า "อ๋อ ! เขาเหมือนฉัน คือไม่เคยทำเลขได้" หรือ "เขาเหมือนพ่อของเขาไม่เคยจับเครื่องไม้เครื่องมือ" หรือเปล่า ถ้าทำเช่นนั้น ก็เท่ากับส่งเสริมเด็กไม่ให้ใช้ความพยายามของเขา ท่านแนะนำให้เขาเกิดความท้อเอง

(๕) ท่านยกเด็กอื่นมาเป็นตัวอย่างว่าฉลาด และเป็นคนดีหรือเปล่า ถ้าบุคคลที่ยกมาเป็นตัวอย่างฉลาดกว่าก็ไม่สมควร เพราะเมื่อเด็กท่านคงรู้สึกดีว่ามันเป็นการทำลายจิตใจเหมือนกัน ทางที่ดีควรส่งเสริมความดีของเขาเอง

๓. ท่านช่วยส่งเสริมความเจริญของเด็กทางสติปัญญาได้อย่างไร

(๑) เมื่อลูกถามท่านต่าง ๆ

ก. ก่อนที่จะพยายามตอบเด็กที่ท่านบอกให้เขาตั้งใจฟังหรือเปล่า การที่เด็กถามเรื่อยเปื่อยว่า "นี่อะไร"

ครั้นท่านตั้งใจจะตอบเขากลับถามเรื่องอื่นต่อไป เช่นนี้เป็นนิสัยไม่ดี

ข. ท่านหลีกเลี่ยงไม่ตอบอะไรแต่คิดในใจว่า "เด็กอะไร ! ถามไม่รู้จักเมื่อยปากบ้างเลย" หรือเปล่า เด็กรู้สึกเข้าใจกิริยาท่าทีของท่านเป็นอย่างดี

ค. ท่านพยายามอธิบายอะไร ๆ ให้เด็กเข้าใจจริง ๆ และทำทางชวนให้เขาสนใจหรือเปล่า การที่เด็กจะเข้าใจตามที่ท่านอธิบายนั้นไม่ยาก แต่ท่านก็มักจะลืมได้ง่าย ๆ เหมือนกันว่าเรื่องที่จะเล่าจะต้องเป็นความจริง

(๒) เป็นของแน่ที่ท่านอยากได้ลูก มีความสามารถทุกด้าน และท่านกำลังช่วยปลูกความเจริญให้แก่เขาอยู่หรือเปล่า ท่านต้องสอนเด็กให้รู้จักใช้ร่างกายและมือให้ถูก เช่นเดียวกับการอ่าน สกด และทำเลขทีเดียว

(๓) ท่านส่งเสริมเด็กในงานเกี่ยวกับการใช้เครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ และปลอบให้เขาใช้เครื่องมือเอง ถึงแม้จะวุ่นง่านหรือทำเสียหรือเปล่า หรือถ้าเด็กกำลังทำอะไรอยู่ ท่านสนใจในสิ่งของนั้นมากกว่าการฝึกหัดทำของเขาจึงแนะนำวิธีให้

เขาหรือเปล่า ถ้าเช่นนั้นเด็กจะได้รับผลน้อยกว่าปล่อยให้ทำเองแล้ว

(๔) ท่านให้โอกาสลูกเล่นกับเด็กอื่น ซึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน มีความสามารถเท่า ๆ กันหรือเปล่า ถ้าท่านปล่อยให้ลูกอยู่กับผู้ใหญ่ที่ตามใจเขาเสมอ เขาจะไม่ได้รับความกระตุ้นเตือนเท่าที่ควร แต่ถ้าให้อยู่กับผู้ใหญ่ที่เข้มงวดกวดขันมากเด็กจะมีนิสัยยอมเป็นผู้น้อย และถ้าอยู่กับเด็กที่อายุอ่อนกว่านาน ๆ เขาจะทำตัวเป็นผู้นำอยู่ตลอดเวลา และในเมื่อไม่ได้เป็นผู้นำก็จะไม่ยอมทำอะไรเลย

(๕) ท่านอ่านหนังสือเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ลูกฟังและส่งเสริมเขาให้อ่านบ้างหรือเปล่า ถ้าทำเช่นนั้นจะทำให้เด็กรู้จักใช้ความคิดเห็นของเขาเอง

(๖) ท่านส่งเสริมความริเริ่มและการรับผิดชอบของเด็กหรือเปล่า ไม่มีใครรู้จักรับผิดชอบมาตั้งแต่แรกเกิด จงฝึกนิสัยเด็กโดยให้งานซึ่งเขามีความสามารถตัดสินใจได้เอง ให้เขาทำไปตามแนวทางและวิธีของเขาเอง เช่นนี้จะทำให้เด็กไปสู่ความริเริ่มและความเชื่อมั่นในตนเองที่จะประกอบงาน

ลูกของท่านขี้อิจฉาหรือเปล่า

๑. ถึงแม้จะเป็นเด็กเล็ก ๆ ถ้ามีความอิจฉาก็ควรเอาใจใส่อย่างเข้มงวด เพราะผลของมันเป็นสิ่งที่ร้ายมาก

(๑) ความอิจฉานำมาซึ่งความโกรธและความเกลียดชัง ทำให้เด็กเกลียดพี่น้องชายหญิงที่เขาเห็นว่าได้รับความเอาใจใส่มากกว่าตัว เกลียดพ่อหรือแม่ที่เอาเวลาไปสนใจซึ่งกันและกัน

(๒) อาจจะทำให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ และอายซึ่งเป็นอุปสรรคต่อชีวิตของเด็ก เด็กจะกลายเป็นคนขี้อายชอบเก็บตัว ปลีกตัวจากเพื่อนฝูงเพราะขาดกำลังใจ และรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรักหรือความเอาใจใส่เท่าคนอื่น

(๓) ทำให้เด็กขี้อิจฉา เกิดความไม่ชอบ เด็กที่มีความอิจฉาจะใช้อำนาจพยายามเต็มที่ ที่จะให้ตัวเองได้รับความสนใจบ้าง

(๔) อาจจะทำให้เกิดเรื่องเศร้าสลดได้ พฤติการณ์ร้ายแรงของเด็กเล็ก ๆ เกิดขึ้นเนื่องจากความอิจฉา เช่นเด็กอายุ ๖ – ๗ ขวบ ก็รู้จักทำร้ายเด็กเกิดใหม่เพราะความอิจฉา

๒. ควรช่วยเด็กที่อิจฉาให้เอาชนะความอิจฉา หรือความรักตัวเอง

(๑) ท่านสอนให้ลูกปันของเล่น และนับถือสิทธิของผู้อื่นหรือเปล่า

(๒) ท่านส่งเสริมให้ลูกรัก และเอาใจใส่น้องที่เกิดใหม่ หรือเปล่า

(๓) หรือท่านเห็นว่า การที่ลูกอิจฉาน้องเป็นการน่าเอ็นดูและท่านล้อเขาเล่น หรือยั่วโมโหด้วยการสวมกอดน้องของเขาเป็นการสนุกของท่านหรือเปล่า

(๔) ท่านปลุกความอิจฉาของลูก โดยยกเอาเด็กคนหนึ่งซึ่งเป็นที่อิจฉาของคนอื่นมาเป็นตัวอย่าง และชมเชยเด็กคนนั้นหรือเปล่า

(๕) ท่านแสดงความรักเป็นพิเศษ และความลำเอียงบ้างหรือเปล่า

๓. ความอิจฉาถ้าระงับไม่ได้ในวัยเด็ก โตขึ้นจะคบใครได้ยาก

(๑) เพราะไม่อยากเห็นใครเกินหน้าตัว คนอิจฉาจึงทำงานร่วมกับคนอื่นไม่ได้

(๒) เพราะรู้สึกว่า ตนไม่ได้รับความยุติธรรม คนขี้อิจฉาจึงคิดว่าความพยายามนั้นไม่มีประโยชน์

(๓) ความอิจฉาในผู้ใหญ่อาจทำให้เกิดความโกรธอย่างสุดระงับ และมีผลร้ายหลายอย่าง

ลูกของท่านโมโหร้ายหรือเปล่า

ท่านเคยฉุกคิดบ้างไหมว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

๑. เมื่ออยากได้อะไรก็จะเอาจนได้ หรือเปล่า

(๑) เขาทำอะไรตามอำเภอใจหรือเปล่า บางทีท่านกลัวเด็กจะไม่สบายเมื่อเห็นเขาเตะโน่นเตะนี่ ร้องกรีด หรือกลั้นหายใจ ท่านก็จะตามใจเด็กขอแต่อย่าให้ทำเช่นนั้นเท่านั้น เมื่อเห็นว่า เอาชนะผู้ใหญ่ด้วยโมโหสำเร็จ ต่อไปเด็กจะทำอีกเป็นครั้งที่สองและสาม

(๒) การโกรธเป็นฟืนเป็นไฟ ทำให้เด็กมีความพอใจเพราะตนเป็นจุดรวมแห่งความสนใจหรือเปล่า เด็กทุกคนชอบให้เอาใจใส่และพยายามทุกทางให้คนอื่นสนใจตัวเอง

(๓) ท่านจ้างลูกให้หยุดโกรธด้วยขนม หรือคำมั่นสัญญาอะไรหรือเปล่า ถ้าทำเช่นนั้นเด็กจะหาเรื่องโกรธเรื่อยตราบเท่าที่ขนมยังมีให้ ถ้าท่านให้สัญญาก็เท่ากับทำข้อผูกมัดไว้ในอนาคต ซึ่งเด็กจะจำและทวงเอาเสมอ

๒. บางทีความโกรธของเด็กเกิดขึ้นเพราะความไม่เป็นเวล่ำเวลา ตื่นเต้นมากเกินไปหรือไม่ได้เล่น

(๑) ถ้าเด็กไม่ได้หลับนอนและพักผ่อนมาก ๆ มักจะหงุดหงิดทำอะไรไม่ถูกและโกรธง่าย

(๒) ท่านทำให้เด็กตื่นตระหนกด้วยการพาไปในที่ ๆ มีคนมาก ไปซื้อของ ไปดูหนังหรือปล่อยให้เขาเป็นจุดเด่นอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่ หรือเปล่า

(๓) ลูกของท่านได้เล่นเพียงพอไหม เด็กที่ได้เล่นจะมีกำลังแข็งแรงและว่องไว แต่ถ้าถูกกักไม่มีอะไรเล่นและไม่มีที่ที่จะเล่นเด็กจะกวนและโกรธง่าย

๓. บางทีท่านเองเป็นต้นเหตุ

(๑) เมื่อลูกทำผิดท่านโกรธหรือเปล่า บางทีความโกรธของเด็กเป็นเพราะตัวท่านเอง

(๒) เวลาโกรธท่านเอ็ดเด็กไม่รู้จักจบว่า "หยุด" "อย่า" "เงียบ" และ "มานี่" บ้างหรือเปล่า เช่นนี้มีแต่จะยั่วโทษะเด็ก ไม่มีประโยชน์อะไร นอกจากเป็นการระบายความรู้สึกโกรธของท่านเท่านั้น

(๓) บางทีท่านพูดต่อหน้าลูกถึงความโมโหร้ายและความซนของเขา เด็ก ๆ มักเป็นคนถูกชักชวนง่าย ถ้าท่านคิดว่าเขามีนิสัยฉุนเฉียวและบอกให้รู้ เด็กคงคิดว่าท่านอยากให้เขาแสดงและก็จะมีอารมณ์ฉุนเฉียว

(๔) ท่านส่งเสริมเด็กให้เป็นคน เกาะแจ พึ่งท่านตลอดเวลา จนเวลาท่านทิ้งเขา เขาจะโกรธหรือเปล่า เด็กรู้ว่าการร้องไห้กรีดเสียงจะทำให้ท่านมาหาเขาเร็วกว่าวิธีอื่น ท่านคิดไหมว่า อาการเช่นนี้จะทำความลำบากให้แก่เด็กอย่างไรบ้างถ้าเขาพบเหตุการณ์ที่ยุ่งยากในอนาคต

(๕) ท่านดุเด็กวันนี้ด้วยเรื่องซึ่งเมื่อวานท่านไม่ว่าอะไรหรือเปล่า อย่าปล่อยให้เด็กตกอยู่ในอาการที่ว่าไม่รู้ว่าสิ่งไหนทำได้ ท่านต้องหนักแน่นมั่นคง และยุติธรรม

(๖) ท่านปฏิเสธความต้องการของเด็กโดยไม่อธิบายให้ฟัง หรือทำโทษโดยเด็กไม่รู้สาเหตุว่าเพราะอะไรหรือเปล่า

๔. จะแก้ไขโมโหร้ายได้อย่างไร การแก้ไขต้องแล้วแต่เด็กเบ็นคน ๆ ไป (เด็กทุกคนย่อมแตกต่างกัน) และควรจะหาเหตุที่โกรธเสียก่อน ถ้าอยากทำอะไรตามอำเภอใจ อย่ายอมให้ทำ

ถ้าเพื่ออยากให้คนเอาใจใส่ ให้เฉยเสียเอาใจใส่แต่สิ่งดีที่เขาทำ

ถ้าจะเอาสินจ้างรางวัล อย่าให้

ถ้าเบ็นเพราะสุขภาพหรือขาดการเล่นก็ให้กำจัดเหตุนั้นเสีย และพยายามให้โอกาสเด็กเล่นมากกว่านั้น

ถ้าเหตุอยู่ที่ตัวท่านเองก็ให้พยายามกำจัดเสีย คิดว่าตัวเองผิด และระงับโมโหหรือนิสัยอันนั้น จะเบ็นประโยชน์มากกว่ามิใช่หรือ

ความเชื่อฟัง

ท่านอยากให้เด็กเชื่อฟังท่านทุกครั้งไหม

ท่านเคยฉุกคิดบ้างหรือเปล่าว่าทำไมเขาจึงไม่เชื่อฟัง

๑. บางทีท่านใช้วิธีที่จะให้เด็กเชื่อฟังไม่ถูก

(๑) ก่อนที่จะบอกให้เด็กทำอะไร ท่านเรียกร้องความสนใจจากเขาดีแล้วหรือ เด็กที่กำลังเล่นเพลินจะไม่รู้ว่าท่านกำลังพูดกับเขา

(๒) ท่านให้คำสั่งเด็กมากมาย โดยปราศจากความหมายหรือเปล่า เด็กรู้ถ้าท่านทำเช่นนั้น ต่อไปเขาจะไม่ฟังท่านเลย

(๓) ท่านอนุญาต ให้เด็กทำอะไรอย่างหนึ่งได้ในวันนี้ แต่พออีกวันหนึ่งเด็กทำอีก ท่านก็ทำโทษเขาเช่นนี้หรือเปล่า ถ้าเด็กไม่รู้ว่าตัวต้องทำอย่างไรทุกครั้งไป คราวนี้เขาจะฉวยโอกาสทดลอง

(๔) ท่านสัญญาจะให้รางวัลเด็ก ถ้าเขาเชื่อฟังบ้างไหม ถ้าท่านมีนิสัยเช่นนั้นก็เป็นโอกาสดีที่เด็กจะคอยทวงเอารางวัลใหญ่กว่านั้น

(๕) ท่านขู่เด็กให้ไปทำสิ่งที่ท่านต้องการบ้างไหม แรก ๆ เด็กจะรีบทำด้วยความกลัว แต่ภายหลังจะชินต่อความตกใจเสียจนไม่มีความรู้สึกอะไร (ถึงแม้เพื่อความปลอดภัยของตัวเองและควรจะกลัวก็ตาม) และบางทีเด็กก็จะกลายเป็นคนขี้ขลาด ประสาทไม่ดีก็ได้ ท่านอยากให้เขาเป็นเช่นนี้หรือ

(๖) เมื่อเด็กไม่เชื่อฟัง ท่านตื่นเต้นด้วยความโกรธจนเป็นที่สนใจแก่เด็ก และเขาอยากเป็นคนดื้อเพื่อจะได้ดูท่านแสดงความตกใจหรือเปล่า

(๗) ท่านสั่งให้เด็กทำอะไร ซึ่งฝืนธรรมชาติเกินที่เด็กจะทำได้หรือเปล่า เช่นได้แต่ดุเด็กขนาดกำลัง "หลุกหลิก" ด้วยบอกให้ "อยู่นิ่ง ๆ" "อย่าทำเสียงอึกทึก" หรือเปล่า ระบบประสาทของเด็กต้องทำงานตามวัย เช่นเดียวกับร่างกายซึ่งต้องการอาหารเหมือนกัน ปล่อยให้เด็กซนในทางที่ถูกจะมิดีกว่าหรือ

๒. บางทีท่านจะไม่นึกเลยว่าจะต้องทำอย่างไรเด็กจึงจะไว้วางใจและเชื่อฟัง

(๑) ท่านทำตามสัญญาเสมอหรือเปล่า ถ้าท่านเป็นเด็กท่านจะเชื่อคนที่หลอกลวงท่านไหม ถ้าปราศจากความไว้วางใจก็ปราศจากเชื่อฟัง หรืออาจจะฟังก็เพราะกลัวเท่านั้น

(๒) ท่านแสดงความลำเอียงระหว่างลูก ๆ หรือเปล่า

(๓) ท่านบังคับ หรือ ทำโทษลูกเพราะความโกรธหรือเปล่า ถ้าท่านโกรธเด็กก็จะโกรธตอบบ้างเหมือนกัน และจะทำสิ่งใด ๆ ซึ่งถ้าไม่โกรธเขาจะไม่ทำเลย

(๔) ท่านหักห้ามใจ ไม่บังคับเด็กให้เชื่อฟังโดยไม่เข้าเรื่อง เพื่อจะอวดอำนาจของท่านเองหรือเปล่า เด็กรู้ถ้าท่านใช้อำนาจไม่ถูกเขาจะต่อสู้ ถ้าเขามีความนับถือตัวเองซึ่งปกติแม้จะเป็นเด็กเล็ก ๆ ก็ตาม

(๕) ท่านพิจารณาเหตุที่เด็กทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือเปล่าหรือเพียงแต่เห็นว่ามันทำความลำบากให้แก่ท่าน เด็กที่ทำผิดเพราะพยายามช่วยทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ใช่เพราะความซน เขาอาจจะทำของแตกโดยบังเอิญก็ได้

(๖) ท่านระวังไม่ให้มีการล่อลวงเกิดขึ้นแก่เด็ก ซึ่งยากเกินกว่าวัยอ่อนของเขาจะต้านทานได้หรือเปล่า หรือท่านทำโทษเด็กหนักเกินไป เขาจะไม่พยายามพูดปดเพื่อเอาตัวรอดละหรือ ถ้าท่านทิ้งของที่เด็ก ๆ อยากได้เอาไว้ ท่านจะไม่คิดหรือว่าเด็กจะไม่หยิบเอาไป พ่อแม่ควรช่วยลูกให้ทำแต่สิ่งที่ถูกที่ไม่ให้โอกาสทำผิดได้ง่าย ๆ

ท่านคิดไหมว่าทำไมเด็กควรเชื่อฟังพ่อแม่ พ่อแม่บางคนเชื่อฟังลูก

เด็กเช่นนี้โตขึ้นมักจะคิดว่าเขาได้ทุกสิ่งที่เขาต้องการ เมื่อไม่ได้ตามความปรารถนาเขาจะรู้สึกขมขื่นเหลือเกิน บางคนเคยถูกตามใจมาแต่เล็ก ๆ ครั้นโตขึ้นก็มักจะทำอะไรตามใจตัวเอง จึงกลายเป็นบุคคลที่กฎหมายต้องจัดการ

เด็กบางคนเชื่อฟังพ่อแม่มากเกินไป เขาไม่มีโอกาสได้ใช้ความคิดเองเลย และเมื่อโตขึ้นจึงกลายเป็นคนที่ช่วยตัวเองไม่ได้ จะทำอะไรก็ต้องคอยถามคนอื่นเสมอ

การสอนเด็กให้ทำในทางที่ถูกจะไม่ดียิ่งกว่าหรือ เด็กเล็ก ๆ ต้องอาศัยพ่อแม่ชี้ทางถูกให้ (และท่านต้องแน่ใจว่าคำสั่งของท่านถูกเที่ยงตรงและดีสำหรับเด็กจริง ๆ) แต่พอโตขึ้นเด็กควรตัดสินตกลงใจเองว่าสิ่งไหนดีควรกระทำ สิ่งไหนไม่ดีควรงด ท่านให้สิทธิแก่ลูกเช่นนั้นหรือ

การปัสสาวะรดที่นอน

๑. การปัสสาวะรดที่นอน เป็นอาการของโรคหลายอย่าง เช่น วัณโรค โรคกระดูกอ่อน อาการเรื้อรังของโรคกะเพาะและลำไส้ ไตและกะเพาะปัสสาวะอักเสบ การระคาย-

เคืองที่เยื่ออวัยวะสืบพันธุ์ การตรวจร่างกายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกราย การถ่ายปัสสาวะรดที่นอนอาจเป็นเพราะนิสัยเกี่ยวกับการฝึกสอนเด็กผิด ๆ

๒. การตรวจร่างกายอย่างละเอียดถี่ถ้วนจะบอกได้ว่าเด็กอยู่ในจำพวกไหน ภายหลังที่ทราบเหตุเกี่ยวกับร่างกายแล้ว ถ้ายังปัสสาวะรดที่นอนอยู่ เราก็ทราบแน่ว่าเป็นเพราะนิสัย

๓. นิสัยปัสสาวะรดที่นอนนี้ พ่อแม่มักจะเห็นพ้องกับลูกว่า สุดจะบังคับได้ จึงทำให้เด็กไม่พยายามแก้ไข

๔. การทำโทษ และทำให้เด็กอายเพราะปัสสาวะรดที่นอน นอกจากจะไม่ได้ผลแล้วยังเป็นการไม่สมควรอีกด้วย ต้องปลูกนิสัยให้ชอบความสะอาดตั้งแต่เล็ก ๆ เช่น เมื่อผ้าอ้อมเปียกต้องเปลี่ยนให้ทันที ต้องแนะนำว่าทำอย่างไรจึงจะไม่ถ่ายปัสสาวะรดที่นอน และชี้แจงเหตุผลในเรื่องความสะอาดให้เด็กเข้าใจว่า ไม่เป็นการยากที่จะไม่ถ่ายปัสสาวะรดที่นอน สอนให้เด็กมีความเชื่อในตนเองว่าสามารถทำได้สำเร็จ

๕. ความร่วมมือจากเด็กเป็นก้าวแรกและสำคัญมาก ควรได้รับความยินยอมจากเด็กด้วย

๖. คำแนะนำสำคัญมากในการอบรม จงใช้วิธีแนะนำด้วยหวังความสำเร็จ และงดเว้นการบอกเล่าให้เพื่อนบ้านทราบถึงเรื่องการปัสสาวะรดที่นอนของเด็ก

๗. การปลูกนิสัย "ไม่ทำเปียก" จะใช้วิธีเล่นก็ได้ คือหากระดาษแข็งมาแผ่นหนึ่ง ถ้าวันไหนเด็กไม่ปัสสาวะรดที่นอนก็ติดดาวทองให้ ท่านลองทำดู อย่าลืมว่าเด็กส่วนมากใช้ความพยายามเพื่อจะได้รับรางวัลเสมอ

๘. การหลับนอนเป็นเวลา รับประทานอาหารพอสมควรกลางวันถ่ายเป็นเวลา ลดจำนวนน้ำดื่มภายหลังอาหารเย็น และกลางคืนถ้าจำเป็นปลุกเด็กให้ตื่นก่อนเขาจะถ่าย เหล่านี้ช่วยฝึกนิสัยไม่ให้ทำเปียกได้

๙. การที่เด็กหลาย ๆ คนในครอบครัวเดียวกันปัสสาวะรดที่นอน ความจริงไม่ใช่เพราะเป็นกรรมพันธุ์ และยังไม่หมดหวังเสียทีเดียว เป็นเพราะพ่อแม่ฝึกลูกไม่ดีมากกว่า

การร่วมมือจากเด็ก คำแนะนำจากบิดามารดาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเสียบ้างก็จะได้ผลแน่นอน และจะดำเนินไปได้ด้วยความเห็นชอบและความเชื่อมั่น

การชัก

๑. การชักเป็นอาการอย่างหนึ่งไม่ใช่โรค

๒. การชักอาจจะเกี่ยวกับ

ก. ได้รับอันตรายเวลาคลอด

ข. ฟันขึ้น

ค. ความผิดปกติของกะเพาะอาหารและลำไส้

ง. โรคติดต่ออย่างร้ายแรง เช่นโรคหัด ไข้อีดำอีแดง ไอกรน ปอดบวม และอื่น ๆ

จ. โรคกระดูกอ่อน

ฉ. การกระตุก (เกี่ยวกับระบบประสาท)

ช. อารมณ์เสีย โกรธจัด หรือกลัว

๓. อาการชักในเด็กต้องถือว่าสำคัญมาก การชักครั้งแรก ถ้าได้รับการรักษาโดยถูกต้อง จะป้องกันไม่ให้ผลร้ายติดตัวเด็กต่อไปภายหน้า ควรพยายามทุกทางที่จะหาต้นเหตุและขจัดเหตุนั้นเสีย

๔. พ่อแม่ควรศึกษา เพื่อทราบว่าอะไรบ้าง ที่เป็นเหตุให้เด็กชัก

๕. ส่วนมากอาการชักเรื้อรัง (ลมบ้าหมู) มักเริ่มเป็นก่อนอายุ ๔ ขวบ

๖. อย่าละเลยอาการจ้องเขม็ง เป็นลม สะดุ้งกลัวเวลากลางคืน ละเมอโวยวาย ลุกขึ้นเดินหลับ ๆ อารมณ์หงุดหงิดและบางครั้งถึงกับไม่รู้สึกตัว อาการข้างต้นเหล่านี้ควรได้รับการเอาใจใส่ เพราะเป็นอาการบอกล่วงหน้าของโรคร้ายต่าง ๆ

๗. เด็กเล็ก ๆ ที่ชักบ่อย ๆ จะทำให้สมองเสีย และยังผลให้สติปัญญาเสื่อมลง และบางทีก็เป็นอัมพาต

การชักเป็นอาการที่บอกอันตราย อย่าคิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยและเพิกเฉยเสีย ให้ปรึกษาหมอและทำตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด

อาการบางอย่างของเด็กซึ่งควรให้แพทย์ตรวจ

๑. นิสัยเสียอาจจะเป็นเหตุให้เกิดอาการทางสรีรวิทยาได้ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(แต่จะต้องตรวจให้แน่ก่อนว่าไม่เป็นโรคอะไรอยู่)

(๑) นอนไม่หลับ ตื่นบ่อย ๆ นอนดิ้นละเมอโวยวาย ลุกขึ้นเดินหลับ ๆ

(๒) ไม่อยากอาหาร กินน้อย หรือกินมากเกินไป มูมมาม ชอบของกินแปลก ๆ ผิดธรรมดา

(๓) ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ขัดเบา ขัดหนัก ท้องผูก อาเจียร ลางทีอาเจียรเมื่อเวลาถูกบังคับหรือให้ทำกิจการ

(๔) ชักกลั้นหายใจเวลาร้องไห้ หรือเวลาอาละวาด อยู่ไม่สุข มักแสดงละครเป็นคนเจ็บต่าง ๆ

(๕) ปวดศีรษะโดยไม่มีเหตุผล ติดรำพรรณปวดศีรษะ เป็นนิสัยหรือเวลาใช้ให้ทำอะไรที่ไม่ชอบ ก็ว่า ปวดศีรษะ

(๖) พูดไม่ชัด โตแล้วยังพูดเหมือนเด็กติดอ่างพึมพำ

(๗) อาการอื่น ๆ เช่นทำกิ๊กกั๊ก ขยุกขยิก กัดเล็บ ดูดนิ้วมือ

๒. อาการ ทางความ ประพฤติ หรือ สาเหตุ เกี่ยวกับ บุคคลิกภาพ

มาจากความประพฤติธรรมดานั่นเอง แต่แสดงเกินพอดีหรือผิดเวลา ผิดสถานที่ ผิดส่วนสัดไปคือ

(๑) ความตั้งใจและความสนใจถอยหลัง ให้ความจริงหลบชีวิตธรรมดาที่เป็นจริงไปนั่งฝันเสีย ตลอดจนกระทำเสแสร้งเกินไป

(๒) อารมณ์หันเข้าตัว อายเหนียม นึกแต่เรื่องของตนและขาดความเชื่อตนเอง

(๓) กลัวเกินไป กลัวเฉพาะบางสิ่ง หรือขลาดไปหมดไม่ว่าอะไร

(๔) ผูกพันกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป หรือจงเกลียดจงชังผิดธรรมดา

(๕) ปฏิบัติทางเพศรสก่อนถึงเวลา (ชิงสุกก่อนห่าม) หรือปฏิบัติทางเพศรสผิดพรหมจรรย์ ขาดความอาย สงบเสงี่ยมหรือระวังแจเกินไป รู้สึกไวไหวเร็วต่อเพศรสเกินไป หรือเอาใจจดจ่อเรื่องเพศรสเกินไป เคลื่อนน้ำกามตนเอง (โดยไม่มีทางออกทางอื่นและมีความกลัวกังวลด้วย)

(๖) ขี้อ้อนขี้แยอยู่เสมอ

(๗) ดื้อด้าน ขัดขืน

(๘) อาละวาดออกท่าทาง (เช่นกระแทกก้นกระทืบเท้า)

(๙) อวดตน ยกตนข่มท่าน ชอบแสดงกิริยาให้คน
เอาใจใส่ ชอบชกต่อย

๓. ความประพฤติขัดต่อสังคม

(๑) หนีโรงเรียน ทิ้งบ้าน

(๒) พูด

(๓) ขะโมย

(๔) ทำลาย

(๕) เล่นไฟ ชอบเผา

(๖) ปลุกปล้ำ ทำอนาจาร

(๗) โหดร้าย ทารุณ

น้ำใจ

โดย

พระเทพโสภณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

วันนั้นเป็นวันที่ ๒๙ พ.ศ. ๒๕๑๓ แน่นอน เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. เศษ จำไม่ได้ว่าเป็นเดือนอะไร พอเดา ๆ ได้ว่าเป็นเดือนที่อยู่ในเทอมต้นของการศึกษา น่าประหลาดใจดีเหมือนกันที่จะจำอะไร ๆ ได้แต่จำเดือนไม่ได้

วันนั้น เป็นวันที่ข้าพเจ้ามีชั่วโมงสอนตอนเช้าที่โรงเรียนศึกษานารี เวลา ๙.๐๐ – ๑๐.๐๐ น. เมื่อเสร็จจากการสอนก็นั่งรถของโรงเรียนกลับมาวัด ระหว่างนั่งรถข้ามมาฝั่งพระนครไม่ต้องรอคิวเหมือนตอน ๘.๐๐ น. จึงใช้เวลาประมาณ ๕ – ๖ นาทีเท่านั้น ถึงกุฏิประมาณ ๑๐.๐๐ น. เศษ ซึ่งคงไม่เกิน ๑๕ นาที อย่างแน่นอน พอวางย่ามลงที่อาสนะแล้ว

กำลังจะลดผ้าที่ห่มคลุมลงเป็นห่มลดไหล่ (ธรรมเนียมพระภิกษุออกนอกวัดต้องห่มคลุมปิดไหล่ทั้งสองข้าง เมื่อเข้าวัดจะต้องลดผ้าลงจากไหล่ข้างขวา เรียกว่าห่มลดไหล่หรือห่มเฉียง) ขณะที่กำลังจะลดผ้าลงนั้น ก็ได้ยินเสียงทักมาแต่นอกประตู พร้อม ๆ กับเสียงหัวเราะว่า "วันนี้โชคดีจริง มาพบหลวงเตี่ยได้"

"อ้อ....สมปอง....ไปไหนมา" ข้าพเจ้าทักตอบ เมื่อมองไปพบเจ้าของเสียงแล้ว

"หนูมาเยี่ยมหลวงเตี่ย นี่....พี่....ที่ทำงานอยู่ด้วยกัน" สมปองแนะนำเพื่อนหญิงที่มาด้วย หลังจากที่เข้ามานั่งเก้าอี้รับแขกหน้ากุฏิ

"ขอบใจ ยินดีด้วย....แล้วสมปองช่วยเป็นหน้าที่จัดหาน้ำเย็นมาเลี้ยงให้ด้วย" ข้าพเจ้าสั่งสมปองให้ทำหน้าที่ลูกศิษย์

สมปองยังเป็นสมปองเมื่อประมาณ ๑๐ ปีล่วงมาแล้ว คือ กุลีกุจอจัดหาแก้วหาน้ำมาถวายข้าพเจ้าแก้วหนึ่งก่อน แล้วจึงของเพื่อนและของเธอเอง จากปกิริยาของสมปองถึงจะเป็นผู้ใหญ่ก็ยังคงเส้นคงวาเหมือนเดิม

สมปองมีความสนิทสนมคุ้นเคยและเคารพข้าพเจ้าเป็นพิเศษ เรียกข้าพเจ้าว่า "หลวงเตี่ย" ซึ่งก็ตำแหน่งหลวงพ่อนั่นแหละ คุณแม่ของสมปองมีความคุ้นเคยกันดี เรียกหลวงเตี่ยเหมือนสมปอง สมัยประมาณ ๑๐ ปีก่อนโน้น สมปองเป็นนักเรียนโรงเรียน พ.ต. ซึ่งตั้งอยู่ในวัด เวลาที่วัดมีงานสงกรานต์ประจำปีอันเป็นงานใหญ่ ๙ วัน ๙ คืน งานที่ต้องพึ่งกำลังผู้มีศรัทธาเป็นจำนวนมากเพื่อประหยัดรายจ่าย สมปองกับเพื่อนอีกคนหนึ่งได้อาสาสมัครมาช่วยงานแผนกเลี้ยงน้ำ เด็กทั้งสองนี้ทำงานดีมากใคร ๆ ก็ชมเชย คือ ขยันขันแข็ง ตั้งใจทำงานไม่ละทิ้งงานไปหาความสนุกเพลิดเพลิน รู้จักรับผิดชอบ หน้าตายิ้มแย้ม หน้าที่ของเธอคือ ต้องหิ้วกาน้ำเย็นใบโต ๆ ไปแจกน้ำเจ้าหน้าที่ประจำประตูรอบวัด ซึ่งเป็นหนทางหลายกิโลทีเดียว เริ่มงานแต่ประมาณบ่าย ๔ โมงเย็น กว่าจะเลิกก็ห้าทุ่มสองยาม คืนหนึ่งต้องเดินแจก ๓ – ๔ รอบ เลิกแล้วก็เก็บแก้วมาล้างทำความสะอาดเสียอีกที่น่ารักอีกอย่างก็คือ เธอแต่งเครื่องแบบนักเรียนมาทำงานทุกคืน ผลงานของเธอนั้นทำให้เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกับพระเถระผู้ใหญ่ และ พระภิกษุสามเณร

ตลอดจนกรรมการ ผู้ที่มาช่วยงานวัดเป็นอย่างดี สำหรับ ข้าพเจ้า รู้สึกตัวว่ามีเมตตาต่อเด็กสองคนนั้นมากทีเดียว เพราะข้าพเจ้ารักคนที่ทำงานโดยไม่เลือกงาน งานเดินแจกน้ำ บางคนเข้าใจว่าเป็นงานกุลีรังเกียจไม่ยอมทำ ความจริงงาน ทุกอย่างมีความสำคัญทั้งนั้น คนทำงานดีกว่าคนไม่มีงานทำ งานนั่นแหละจะช่วยเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ ค่าของคนอยู่ที่กระทำ งาน ผู้ที่มีงานทำจึงมีภาษีกว่าผู้มีตำแหน่งหน้าที่แล้วไม่ทำงาน หรือไม่มีงานทำ สมปองกับเพื่อนมาช่วยงานวัดตลอดเวลาเป็น นักเรียน ๓ ปี เมื่อออกจากโรงเรียนแล้วก็ไปมาหาสู่เยี่ยมเยียน อยู่เสมอ โดยเฉพาะท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ เจ้าอาวาส เธอมีความเคารพนับถือมาก ทุกครั้งที่มาวัดจะต้องไปกราบ นมัสการแสดงคารวะ ครอบครัวของสมปองมีฐานะพอมีกินมีใช้ บิดาทำงานเป็นพ่อครัวปรุงอาหาร มารดาอยู่บ้าน มีน้องชาย คนหนึ่ง สมปองเป็นคนโชคดี พอออกจากฟอร์มนักเรียนก็เข้า ทำงานราชการ และไม่นานนักก็แต่งงาน เวลานี้มีลูก ๓ คน สมปองมีเงินเดือนเกือบสองพัน สามีได้เงินเดือนสองพันกว่า

เธอแยกจากบิดามารดามาเช่าบ้านอยู่ต่างหาก ตอนหลัง ๆ นี้นาน ๆ จึงจะมาวัด นี่คือ "ภูมิหลัง" อย่างย่อของสมปอง

"แล้วพ่อกับแม่อยู่กะใครล่ะ"

"มีญาติมาอาศัยอยู่ด้วยคนหนึ่ง"

"เธอพาลูก ๆ ไปเยี่ยมบ้านบ้างหรือเปล่า"

"หนูก็ไปเสมอ ๆ แต่ตอนนี้ห่างไปหน่อย"

"ต้องหมั่นไปเยี่ยมนะ คนแก่จะได้ไม่ว้าเหว่ เห็นลูกเห็นหลานแล้วอบอุ่นใจ เป็นความสุขอย่างหนึ่งของคนมีอายุ แล้วส่งเงินไปให้ใช้บ้างหรือเปล่าล่ะ"

"เวลาไปหนูก็ซื้อของไปฝาก แต่ไม่เคยให้เงิน" สมปองตอบยิ้ม ๆ

"อ้าวทำไมไม่ให้บ้างเล่า ห้าบาทสิบบาทก็ยังดี"

"โธ่ หลวงเตี่ย หนูเองก็ยังไม่ค่อยพอใช้เลย" เธอหัวเราะ เพื่อนก็คงนึกสนุกหัวเราะกันด้วย

"นี่ มาอีกแล้ว คนไหนก็คนนั้น ตอบเป็นแบบเดียวกันเลย แต่ยังไม่เต็มฟอร์ม ต้องต่ออีกว่าหนูไม่ขอก็เป็นบุญแล้ว" ตอนนี้เลยเป็นเรื่องขำขันหัวเราะกันครื้นเครงทีเดียว

"แต่ก่อนสมปองมีเงินเดือน ๖๐๐ ก็ไม่พอใช้ เดี๋ยวนี้มีเงินสองคนตั้ง ๔ พันเศษ เธอก็ยังพูดเหมือนเมื่อกินเงินเดือน ๖๐๐" ข้าพเจ้าตั้งโจทย์เลขให้ทบทวนใหม่

"หลวงเตี่ย เดี๋ยวนี้หนูต้องเลี้ยงลูกถึง ๓ คน ลูกเข้าโรงเรียนแล้วต้องเสียเงินจุก ๆ จิก ๆ แทบจะไม่ไหวอยู่แล้ว" เธอยกเหตุขึ้นมาหักล้างคำแย้งของข้าพเจ้าซึ่งก็น่าฟังทีเดียว

"ก็เธอมัวแต่เอาไปเลี้ยงลูกเสียมากมาย แล้วมาบ่นว่าไม่พอใช้นี่นา" ข้าพเจ้าแกล้งเย้าดูอารมณ์

"หนูไม่อยากให้ลูกลำบากเหมือนหนู อยากให้ลูกกินอิ่มนอนหลับ เรียนหนังสือเก่ง ๆ จะได้สบาย" สมปองเปิดหัวใจแม่ออกมาทันที

"พุทโธ่ หัดให้ลูกอ่อนแอไม่มีนิสัยนักสู้เลย" ข้าพเจ้าแกล้งขัดอีก

"หลวงเตี่ย ลูกคนโตของหนูเรียนเก่งนะคะ เขาบอกว่าโตขึ้นจะเรียนหมอ ได้เงินก็จะให้แม่หมด คนกลางบอกว่าจะเป็นตำรวจ คนเล็กก็บอกว่าจะเป็นทหาร โอ....บางวันแก

แข่งกันคุย หลวงเตี่ยพอลูกหนูโต หนูก็สบายแล้ว" สมปอง
พูดอย่างภูมิอกภูมิใจ

"แล้วอย่าลืมหลวงเตี่ยนะ"

"สัญญาได้เลย ตอนนั้นหนูจะทำปิ่นโตให้ลูกมาส่งหลวงเตี่ยทุกวัน" สมปองพูดพลางหัวเราะพลาง เพื่อนของเธอและข้าพเจ้าหัวเราะพลอยสนุกไปด้วย

"สมปอง แม่ของเธอก็เคยเล่าให้ฉันฟังอย่างนี้เหมือนกัน" ข้าพเจ้าหยุด เพื่อสังเกตว่าสมปองจะพูดอย่างไร เมื่อเธอมองหน้าข้าพเจ้า มีกิริยาแสดงความสนใจอยากทราบต่อไป ข้าพเจ้าจึงชวนเธอกลับไปในอดีต

"ตอนที่สมปองเป็นเด็กนักเรียน เวลาแม่เธอมาคุยกับฉัน แม่เธอชอบพูดเสมอ ๆ ว่า ปองเขาบอกว่าเขาจะเลี้ยงแม่เอง พอมีเงินเดือนกินเขาก็ยกให้แม่หมด ยิ่งฉันชมสมปองว่าเป็นเด็กดีเรียบร้อย ขยันขันแข็ง ต่อไปข้างหน้าจะร่ำรวย แม่ของเธอก็หัวเราะชอบอกชอบใจและมักจะพูดว่าใคร ๆ ก็บอกว่าจะได้พึ่งลูกคนนี้ แล้วนี่สมปองได้เลี้ยงพ่อแม่แล้วหรือยัง" ข้าพเจ้าตั้งปัญหาไว้ตอนท้าย

"โอ๋...หลวงเตี่ยก้อ...ตอนนี้หนูยังต้องผ่อนส่งที่ดินอีกนี่คะ" เธอโต้ตอบปัญหาของข้าพเจ้าด้วยความยิ้มแย้มขอความเห็นใจ

"เห็นใจ ทำไมฉันจะไม่เห็นใจเธอ แต่ฉันก็อดเห็นใจแม่เธอพ่อเธอไม่ได้ คิดดูซิ มีลูกสองคนโตแล้วต่างคนต่างไปปล่อยพ่อกับแม่ไว้ตามลำพัง ถ้าเธออย่างกับน้องชายฉันคงไม่พูดเพราะน้องชายยังลืมตาอ้าปากไม่ได้" ข้าพเจ้าหยุดให้คิด สมปองนั่งมองข้าพเจ้า กิริยาของเธอจับได้ว่ากำลังรับฟังความเห็นของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงเสนอคำทบทวนต่อไป

"พ่อกับแม่ก็คงดีอกดีใจมาก่อนเหมือนสมปอง เพราะลูกนั้นเป็นความหวังของพ่อแม่ ลูกที่บอกพ่อบอกแม่ว่าจะเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ อยู่กับพ่อกับแม่ มีเงินเดือนเงินดาวก็ยกให้พ่อแม่หมดนั้นพูดด้วยใจจริง เป็นความรู้สึกของลูกที่มีความรักพ่อรักแม่ เห็นใจพ่อแม่ แต่ตอนนั้นใจของลูกมีความรักลึกซึ้งอยู่เฉพาะพ่อกับแม่เท่านั้น พอโตขึ้นมี "รักแทรก" เข้ามาแล้วก็มี "รักซ้อน" เพิ่มอีก จึงทำให้ลืม "รักเก่า" ที่สัญญาไว้แต่ก่อนเสีย ข้าพเจ้าเสริมท้ายให้ขำ เพื่อคลี่คลายอารมณ์

หนัก ๆ สมปองกับเพื่อนเลยพากันหัวเราะ เมื่อไม่มีคำโต้ตอบ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นที่ควรจะรุกอีกจึงเทศน์ต่อ

"สมมติว่าอย่างนี้สมปอง ถ้ามีใครไปถามแม่เธอว่า เวลานี้ลูกสาวทำงานที่ไหน มีเงินเดือนเท่าไร เธอคิดว่าแม่จะตอบเขาว่าอย่างไร แม่เธอคงตอบว่า สมปองรับราชการมีเงินเดือน ๆ ละสองพัน สามีของเขาก็ได้สองพันกว่า ผู้ที่ถามก็จะพูดด้วยความภาคภูมิใจแทนแม่เธอว่า บ้าก็สบายซิคราวนี้ลูกกินเงินเดือนตั้งสี่พันกว่าน่าอิจฉา สมปองลองคิดว่าถ้าอย่างนี้แม่เราจะตอบว่าอย่างไร" สมปองคงนั่งยิ้มฟังข้าพเจ้าตั้ง "ตุ๊กตา" เมื่อเธอไม่ตอบ ข้าพเจ้าก็ทำคะแนนต่อทันที

"แม่เธอจะตอบด้วยเสียงสะบัดว่า เขาซิสบายกัน ตั้งแต่มีเงินเดือนไม่เคยเห็นสักแดงเดียว อย่าไปพูดถึงเขาเลย กรรมของเราอะไร ๆ ท่านองนี้แหละ ซึ่งแม่จะพูดด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ นี่เป็นเรื่องสมมตินะ"

ระหว่างที่ข้าพเจ้าพูดนั้น สีหน้าของสมปองเปลี่ยนจากปกติ เธอก้มหน้า มือจับแก้วน้ำเลื่อนไปมา นัยน์ตาแดงแล้วน้ำตาหยดออกมา โดยที่ไม่คิดว่าจะเป็นเช่นนั้น เธอดึงผ้า

เช็ดหน้าจากเอวขึ้นซับน้ำตา เพื่อนของเธอมีอาการสงบนิ่งไปด้วย ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารจึงรีบเปลี่ยนเรื่องใหม่

"อ้าว...ต้นไผ่ใบเหี่ยวเสียแล้ว" ทั้งสองมองตามข้าพเจ้าไป

"สมปอง ช่วยตักน้ำรดหน่อย พักนี้เด็ก ๆ ชักจะไม่ได้ความเสียแล้ว ต้นไม้จะตายหมด" สมปองลุกไปตักน้ำมาค่อย ๆ รดที่กระถางต้นไผ่ และพูดกับเพื่อนว่า

"พี่...หลวงเตี่ยชอบเอาต้นอะไรต่อต้นอะไรไม่รู้มาปลูกในกระถาง มะพร้าวก็ปลูกในกระถาง" แล้วก็หัวเราะกัน ข้าพเจ้าก็เลยอธิบายสรรพคุณต้นไม้ที่ปลูกไว้ไปตามเพลง เพื่อให้สมปองเพลิดเพลินก่อน และพอเห็นว่าอารมณ์ดีขึ้นจึงวกเข้าเรื่องเดิมอีก

'เธอนี่...จะสิ้นเดือนแล้วเงินเดือนออกเมื่อไหร่"

"วันนี้วันที่ ๒๙ ตอนบ่ายก็ออกแล้วค่ะ" เพื่อนของสมปองตอบ

"วันนี้ฤกษ์ดี พอเงินเดือนออกสมปองรีบเอาไปให้พ่อแม่สักร้อยหนึ่งนะ เธอ...ลูก ๆ จะได้อยู่เย็นเป็นสุข

เจริญรุ่งเรือง พ่อแม่เป็นพระของลูก ท่านจะได้ให้ศีลให้พร" ข้าพเจ้า "ยิงลูก" เข้าประตูทันที

"ตกลงค่ะ หนูเชื่อหลวงเตี่ย ตั้งแต่เดือนนี้ไป หนูก็สบายเรื่องผ่อนส่งที่ดินแล้วค่ะ"

"ขอบใจสมปองที่เป็นคนมีเหตุผล ที่พูดมานั้นหลวงเตี่ยพูดด้วยความรัก อยากเห็นสมปองมีความสุขมาก ๆ ไม่มีใครจ้าง ไม่มีใครวานให้พูด แต่คำว่า "หลวงเตี่ย" บังคับให้ต้องพูด เพราะสมปองนับถือฉัน ยอมลงทุนขนาดเรียกว่า "หลวงเตี่ย" ฉันเห็นอะไรจะเป็นความดีงามแม้จะต้องเสี่ยงบ้างก็ต้องทำ"

"หนูต้องกราบขอบพระคุณหลวงเตี่ยต่างหากที่ช่วยเตือนหนู ความจริงหนูก็คิดถึงพ่อแม่เสมอ ๆ แต่มิได้คิดอย่างหลวงเตี่ยบอกหน่อยเดียวเท่านั้น"

"ดีแล้ว อย่าลืมนะ ต้องเอาไปให้วันนี้" ข้าพเจ้าย้ำอีก

"สัญญาค่ะ" สมปองตอบอย่างหนักแน่นและเต็มใจ ตอนนี้หน้าตาร่าเริงเบิกบาน หัวเราะอย่างสบายใจ

"ระวังหน่อยนะ เดี๋ยวแม่ไม่รับหรือพูดไม่น่าฟัง อย่าไปเสียใจ ท่านพูดไปอย่างนั้นเอง ยิ่งจู่ ๆ ไม่นึกไม่ฝัน ลูกสาวนำเงิน "ประเคน" ก็ต้องแปลกใจ ยังไง ๆ ต้องยัดเยียดให้ไว้ให้ได้นะ" ข้าพเจ้าเตือน "ฉันเคยมาแล้ว เวลาไปให้โยม โยมบอกเสมอ ๆ ให้เก็บไว้ มีแล้วอะไร ๆ ทำนองนี้ ฉันเริ่มให้มาตั้งแต่เป็นเณร ปีมาอยู่กรุงเทพ ฯ ใหม่ ๆ ตอนนั้นอายุ ๑๖ เท่านั้น ซื้อผ้านุ่งจูงกระเบนผืนละสิบสลึงไปอาบน้ำสงกรานต์ โยมบอกว่าอย่าซื้อมาเลย แต่ก็รับด้วยความยิ้มแย้ม และยังอนุโมทนาให้ใคร ๆ ฟังอีกว่าลูกชายซื้อให้เท่านี้เราก็ได้รับศีลรับพรชั้นเยี่ยมแล้ว

"หนูไม่เคยส่งไปให้แม่เลย ตั้งแต่มีเงินเดือน" เพื่อนสมปองสารภาพออกมาบ้าง

"ยังงั้น วันนี้จัดแจงธนาณัติส่งไปเลย" ข้าพเจ้าแนะ

"แต่คุณแม่หนูเหลือกินเหลือใช้ บางเดือนหนูยังต้องขอท่านอีก" เธอกำลังจะเบี้ยว

"ถึงจะมีเงินมีทองเป็นเศรษฐี พ่อแม่ก็ยังยินดีจะเห็นเงินที่เป็นน้ำพักน้ำแรงของลูก คนอื่นให้หมื่นให้แสนไม่ดีใจ

เท่าเงินลูกบาทเดียว เหมือนผลไม้ที่เขาให้หรือซื้อเขา สู้ต้นที่เราปลูกนั้นเองไม่ได้

ความจริงมิใช่ท่านไม่มี อย่างพ่อแม่สมปอง ท่านเลี้ยงลูกมาได้ เดี๋ยวนี้ท่านก็เป็นอยู่ได้ แต่อยากได้น้ำใจจากลูก นึกถึงตัวเราเอง เพียงแต่เราทำอะไรให้ใคร แล้วเขาพูดขอบใจขอบคุณคำเดียวเท่านั้น เรายังดีใจว่าเขารู้ว่าเราทำอะไรให้ นี่ท่านเลี้ยง ส่งเสียจนมีเงินเดือนเงินดาวหายต๋อม หัวใจมันแห้ง"

"เอ... ถ้าจะจริง ตกลงหนูจะส่งเงินไปให้แม่บ้าง" เพื่อนสมปองพลอย "เซ็นสัญญา" อีกคน

"ต้นไผ่ต้นนั้น อีกสักครู่คงจะฟื้นตัว มันเหี่ยวเพราะขาดน้ำ ถ้ามีน้ำชุ่มใบก็สดเขียวน่าดู เหมือนพ่อแม่ที่ขาดน้ำใจจากลูก ใจก็แห้งไม่ชุ่มชื่น ผู้ที่ให้น้ำใจแก่พ่อแม่ ย่อมเป็นอุดมมงคลและยังเป็นคุณธรรมที่จะทำให้เป็นพระอินทร์ จอมเทพแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แม้จะยากจนเข็ญใจอย่างไร ก็ยังได้รับการยกย่องสรรเสริญเป็นที่นับถือของคนทั่วไป ดีกว่าผู้ที่มีทรัพย์สมบัติมหาศาล มีสติปัญญาดี มีอำนาจวาสนา แต่ลืมพ่อลืมแม่ เธอสองคนรับพยากรณ์ได้เลยอนาคตจะไม่ตกต่ำ

เพราะยังมีน้ำใจซื่อตรงต่อพ่อแม่" ข้าพเจ้าแสดงอานิสงส์และยังแถมตัวอย่างอีกหลายเรื่อง จนกระทั่งเด็กลูกศิษย์เข้านั่งพนมมือบอกว่า " ท่านครับ นิมนต์ฉันเพลได้แล้วครับ "สมปองกับเพื่อนก็เลยขอลากลับ.

?????????

คนเรามีหัวใจ รู้รักใคร่รู้เกลียดชัง
รู้เจ็บรู้จักหวัง ทั้งรู้สึกสำนึกตน
ลองคิดเอาใจเขา ใส่ใจเราช่างเหตุผล
แล้วจักเห็นใจคน ไม่วู่วามตามใจตัว.

ผู้เป็นเจ้าภาพในการสวดศพ วันที่ ๙ กรกฎาคม- ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๕

๑.	ภรรยา – ธิดา – หลาน ๆ	๙ กรกฎาคม ๒๕๑๕
๒.	อุทัย สินศุขและเพื่อน ๆ	๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕
๓.	ศิษย์เก่าการเรือน	๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๕
๔.	คณะครูและนักเรียนโรงเรียนแสงอรุณ	๑๒ ,, ๒๕๑๕
๕.	ศิษย์เก่าเขมะสิริอนุสรณ์ – กองควบคุมโรงงานและธนาคารเชสแมนฮัตตัน	๑๓ กรกฎาคม ๒๕๑๕
๖.	โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม	๑๔ กรกฎาคม ๒๕๑๕
๗.	โรงเรียนสตรีประเทืองวิทย์	๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๕

นอกจากนั้นยังได้รับความช่วยเหลือร่วมมือจากหลาย ๆ ท่าน อาทิ

อาจารย์ พิษณุ ธรรมภิญญ์ แห่งคริสจักรวัฒนา

คุณไพบูลย์ เจริญทรัพย์ ศิษยาภิบาล และท่านผู้อำนวยการโรงพยาบาลแมคคอร์มิค เชียงใหม่ ทำให้หนังสือนี้เป็นรูปเล่มได้อย่างงดงามและมีสาระประโยชน์ คณะเจ้าภาพขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายที่กล่าวนามมาแล้วไว้ ณ ที่นี่.

ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติมาในงาน
พระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์ตรี มนู (ทองห่อ) สินศุข
หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง คณะเจ้าภาพ
กราบขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

คณะเจ้าภาพ

๕ เมย. ๒๕๑๖

ห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล บุญส่งการพิมพ์ เลขที่ ๙ ซอยแม้นศรี ๒ ข้างปั๊มน้ำมันเอสโซ่ บำรุงเมือง
นายบุญส่ง อุณสวัสดิ์ ผู้พิมพ์-โฆษณา ☎ 811479, 812505

ห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล บุญส่งการพิมพ์ เลขที่ ๙ ซอยแม้นศรี ๒ ข้างปั๊มน้ำมันเอสโซ่ บำรุงเมือง
นายบุญส่ง อุณสวัสดิ์ ผู้พิมพ์-โฆษณา ☎ 811479, 812505